

új

Kéve

A SVÉDORSZÁGI MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK LAPJA

Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben

Ne mondjátok el egy miatyánknyi idő alatt a Miatyánkot: nem tudjátok felfogni mondatainak mélységét, magasságát, igazságát, értelmét. Jó, mondjátok el egy miatyánknyi idő alatt közösen a gyülekezetben, istentiszteleten, de aztán „menjete be a ti belső házatokba”, ahogy a Miatyánk szavait ajkunkra adó Mester meghagyta, s ott mondjátok el még egyszer nagyon lassan.

És figyeljete.

Igyekezetek érteni és érezni, mi mit jelent, mit miért mondtok, mit miért kértek Istentől a Miatyánk gyermekkorotok óta ismerős szavaival. Igyekeztek áthatolni a szavak burkán, bejutni belsejükbe, felfedezni a bennük rejlő roppant dimenziókat. A Miatyánk nem varázsigé, amelynek pusztán ki- vagy elmondására bekövetkezik valami olcsó csoda: a Miatyánkot meg kell fejteni, egyenként mindenkinek értelmezni kell a saját maga számára — s akinek ezt valamennyire sikerül megtennie kegyelemből, hit által, annak számára a csoda bekövetkezik. Azt egyszer csak eltölti az a borzongatóan egyszerű és félelmes érzés, hogy részese a kijelentésnek.

Fontos tudni, hogy a kijelentés nem szükségképpen szól azonosan az egyes elmékben és szívekben. Ez nem azért van, mert Isten mást jelent ki magáról az egyiknek és mást a másiknak, hanem azért, mert

a végtelen nagyság nem „fér bele” a véges emberi elmébe. Ki ezt lát meg Isten végtelen nagyságából, ki amaszt, és senki nem mondhatja ostoba, sőt bűnös gőg nélkül, hogy mindent lát. Az itt (s még néhány lapszámbunkban) következőket tehát ne úgy értelmezzétek, hogy én „megmagyarázom” nektek a Miatyánkot, hanem úgy, hogy megosztom veletek azt, amit nekem si-

került értenem és éreznem belőle.

„Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben.” Ezúttal erről lesz szó, az ima első szintagmájáról, a megszólításról.

Az kezdettől fogva világos mindannyiunk számára, hogy az itt megszólított valaki: Isten. Isten, akit a Miatyánk szavait ajkunkra adó Mester így határoz meg: „aki a mennyekben van” — akinek tehát legfontosabb vagy legjellemzőbb tulajdonsága a holléte. Isten hollétét tudni, pontosabban sejteni ezek

(Folytatás a 4. oldalon)

Veress Zoltán

„Számláld meg, ha tudod” a csillagokat
J. Boscius metszete 1702-ből.

CÍMEINK

Országos felügyelő / az Egyháztanács elnöke
Stockholmi felügyelő

VERESS ZOLTÁN

Ekensbergsvägen 110
117 69 STOCKHOLM
Tel/Fax 08 - 744 09 91

Országos gondnok / Malmöi felügyelő

PITLIK PÁLHÁZI KATALIN

Carl Herslowsgatan 10
211 47 MALMÖ
Tel 040 - 97 90 29

Tiszteletbeli országos felügyelő
Göteborgi felügyelő

BÉLDY ZOLTÁN

Landalabergen 14
411 29 GÖTEBORG
Tel 031 - 20 66 95

Országos jegyző / Sölvesborgi felügyelő

TÓTH ILDIKÓ

Rektor Dahlgatan 7/3
294 00 SÖLVESBORG
Tel/Fax 0456-140 37

Borås-Jönköping-Gislaved-i felügyelő

BODONI DÉNES JÁNOS

Östra Ringgatan 15
332 34 GISLAVED
Tel 0371 - 104 88

Helsingborgi felügyelő

STORLIND EUGEN

Skånegatan 32 B
252 52 HELSINGBORG
Tel/Fax 042 - 13 62 99

Ljungbyi felügyelő

MIHÁLYI DÁNIEL

Ågårdsvägen 66
341 37 LJUNGBY
Tel 0372 - 832 96

Västeråsi felügyelő

REHÓ ISTVÁN

Glasbärgargatan 7
723 51 VÄSTERÅS
Tel 021 - 12 09 91

Központi pénztáros

UDVARDY RUDOLF

Klippgatan 20 A
171 47 SOLNA/ STH
Tel/Fax 08-83 75 97

Lelkipásztor

MOLNÁR-VERESS PÁL

Vintrosagatan 17/1
124 73 BANDHAGEN/ STH
Tel/Fax 08-86 36 39

A Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek
lapja. Az északi országokban élő magyarok
ökumenikus fóruma.

III. évfolyam 1. szám, 1995. február

Felelős kiadó: Veress Zoltán

Szerkesztőbizottság:

Molnár-Veress Pál

Szentkirályi Csaga, Sántha Ferenc

Layout:

Molnár-Veress Mária Magdaléna

A szerkesztőség postacíme:

Vintrosagatan 17/1, 124 73 BANDHAGEN

Telefon és fax: 08 - 86 36 39

Az ÚJ KÉVE nem a semmiből született meg, hanem a *Glatz József* alapította, később *Koltai Rezső* szerkesztette, szerényebb külsejű KÉVE nyomába lépett, annak szellemi és lelki örökségét vállalva. Illő, hogy e helyen az ÚJ KÉVE útnak indításához nyújtott segítségért elismerésünket fejezzük ki az előző mandátumi időszak végén leköszönt egyháztanács minden tagjának.

Lapunk első számain kettős évfolyamjelölés látható, így: I.(X.) évfolyam - azaz megújult lapunk első, svédországi magyar protestáns egyházi értesítőnk tizedik évfolyama. E kettős évfolyamjelölést később elhagytuk, de csak az egyszerűség kedvéért, s itt újra leszögezzük (mint első számunk beköszöntő cikkében): vállaljuk a folytonosságot.

Tisztában vagyunk vele, hogy megújult külsejű, de továbbra is szerény körülmények között megjelenő lapunknak több funkciót kell ellátnia. Legalább hármat. Hitbuzgalmi irodalmat kell nyújtania olvasóinak, gyülekezeti közösségünk tagjainak; tükröznie kell gyülekezeteink életét; szolgálnia kell olvasói egyetemes keresztény és ezen belül protestáns szellemiségű művelődését, hozzásegítve őket a befogadó északi országok, elsősorban Svédország keresztény kultúrája elsajátításához, beilleszkedésükhöz e kultúrába - természetesen anyanyelvük és saját kultúrájuk megőrzésével. (Az utóbbit akár külön funkciónak is tekinthetjük!)

Ennyi funkció ellátása egyszerre igen nehéz, s több veszélyt rejt magában. Elsősorban azt, hogy a lap tartalmilag is, formailag is heterogén lesz. De például azt is, hogy hitbuzgalmi tárgykörben felekezetiileg "elkötelezett" olvasmányokat nyújt közösségünknek, holott az nem konfesszionális közösség: gyülekezeteink tagjai hitvallásuk szerint reformátusok vagy evangélikusok, unitáriusok vagy baptisták, egyszerűen protestánsok, s nem rekesztik ki maguk közül az egyházi életükben résztvevő más felekezetűeket, például katolikusokat, sőt a nem keresztényeket sem.

Szerencsére nem mindegyik funkciót kell egyedül ellátnunk.

Az elsőhöz lényeges segítséget nyújt az **ÚTTITÁRS**, a *Gémes István* stuttgarti lelkész szerkesztette evangéliumi lap, amely kétszeresen is testvérlapunk: egyrészt azért, mert jelentős mértékben hozzájárulunk a fenntartásához, másrészt azért, mert példányait együtt postázzuk az ÚJ KÉVE számaival. Mostantól kezdve a két lap megjelenésének összehangolásával igyekszünk elkerülni a kiküldés eddigi zökkenőit. Stuttgarti testvérlapunk állandóan közöl színvonalas, ökumenikus szellemiségű hitbuzgalmi olvasmányokat, amelyek közösségünk tagjainak ilyen irányú igényeit nagyrészt kielégítik. (Egyébként ma már annak sincs akadály, hogy bárki viszonylag csekély pénzért előfizessen a magyar konfesszionális egyházi lapok bármelyikére.)

A másodikhoz, gyülekezeteink életének tükrözéséhez, segítséget nyújtana majd az olyan, helyi kezdeményezésre születő gyülekezeti értesítők, mint az *Eugen Storlind* szerkesztette helsingborgi, vagy a *Pitlik Pálházi Katalin/Tóth Lajos* szerkesztette malmöi **KALÁSZ**. Egyelőre ezek a gyülekezeti értesítőink jelennek meg, a szövegszerkesztés és -sokszorosítás mai technikai lehetőségei mellett azonban elképzelhető, sőt várható, hogy hasonló kezdeményezések máshol is lesznek.

(Folytatása a 16. oldalon)

LAPSZÁMUNK ÁBRÁIHOZ

A menny, az ég, az égen szánon vagy hajón vándorló nap, a csillagok, a csillagok közül ránk tekintő Isten mindentlátó szeme, a láthatatlanon túli szférák, az abba kitekintő földi vándor, az égbe nyúló Babel tornya vagy világfa ábrázolása a mindenkor ember kísérlete arra, hogy megértse vagy érthetővé tegye világát, amelyben él. Ezekből adunk izelítőt lapunk hasábjain.

FÁRAÓK UNOKÁI

Azt, hogy közöttünk élnek, csak akkor vesszük észre, ha valami rendkívüli eseménnyel hívják fel magukra a figyelmet. Ilyen volt az a rendezvénysorozat is, amelynek február közepén a stockholmi Földközi-tengeri Múzeum (Medelhavsmuseet) adott otthont. Most kerültek első ízben kiállításra a múzeum i.sz. 300—1200-as évekbeli kopt textíliái, s ennek az eseménynek kapcsán hallattak magukról a Svédországban élő koptok is. Történelmükről, egyházukról, a stockholmi kopt gyülekezetéről és tevékenységéről, liturgiájáról, liturgikus zenéjéről és öltözetéről előadások egész sora szólt.

A hagyomány szerint a Kopt Egyház alapítója Márk evangélista volt, aki Krisztus után 43-ban Egyiptomba ment téríteni, s egyben ő lett ennek első püspöke is. A koptok pedig nem mások, mint az ókori egyiptomiak keresztény hitre tért leszármazottai — fáraók unokái. Egykori birodalmukban ugyanúgy, mint az azzal szomszédos országokban ma már csak megtűrt, inkább üldözött kisebbségként élnek. Közülük sokan külföldre, többen Svédországba menekültek, ahol számukat 1200-ra becsülik. Kortársaink. Sorstársaink.

Egyiptomot a 4. században Bizánc kebelezte be, s 380-ban a kereszténység államvallás lett. A tartományt a 7. században a mohamedán arabok foglalták el, akik hamarosan üldözni kezdték a keresztény koptokat. Templomaikat moszkévá alakították vagy lerombolták, könyveiket elégették, vezetőiket bebörtönözték vagy kivégezték. Nyelvüket betiltották: a 700-as évektől az arab lett a hivatalos nyelv. Bár az 1500-as évektől egy viszonylag türelmesebb ottomán kor következett, amikor a britek 1882-ben elfoglalták Egyiptomot, már csak kisszámú kopt lakosságot találtak ott. A rövididejű brit fennhatóság idején a Kopt Egyház megújult. 1914 után az arabok újból bevezették, s a mai Egyiptomban is alkalmazzák egy korábbi törvényt, mely korlátozza más vallások gyakorlatát, behatárolja a templomépítés szabadságát. A keresztény felekezetek építette kórházakat, valamint az iskolák és egyházi birtokok egy részét elkobozzák. A koptokat a mohamedánoknál nagyobb arányban sorozzák be a fegyveres erőkhöz, de sohasem érnek el magas rangot. A felsőoktatásba sok helyütt nem vesznek fel keresztényeket, a hatóságok ugyanakkor elutasítják keresztény egyetem felállítását. Az egyiptomi koptok számára a legnagyobb veszélyt az iszlám fundamentalisták növekvő befolyása és hatalma jelenti.

A legsúlyosabb válság 1981-ben következett be, amikor a kairói mohamedán-kopt összetűzéseknek 20 halálos áldozata volt. A Kopt Egyház fejét, III. Shenouda őszentségét, alexandriai pátriárkát megfosztották tisztségétől és egy sivatagi kolostorba száműzték. Ezzel egyidejűleg 125 egyházi és világi vezetőt tartóztattak le. A szövetségek többségét, a kopt

kiadványok mindegyikét betiltották. A letartóztatásokat a koptok közül is sokan üdvözltek, mert attól féltek, hogy a militáns koptok az iszlám szélsőségeket további erőszakos cselekedetekre ösztönözhetik. Az üldözés elől sokan külföldre menekültek — így jutottak Svédországba is. 1982-ben Stockholmban gyülekezetet alapítottak. Tíz évre rá megszerzték a Svéd Missziós Szövetség egy régi helyiségét, amelyet templommá alakítottak. A Majstångsvägenen álló, Szűz Máriáról és Szent Pálról elnevezett templomukat a száműzetésből szabadult III. Shenouda őszentsége 1993 szeptemberében szentelte fel.

A koptok lélekszámát a hivatalos statisztikák alábecsülik, csupán 1,5 millióra teszik, de saját adataik szerint csupán Egyiptomban mintegy 8 milliónyian élnek, az egész világon pedig 12 millió kopt van. Közösségeik élnek Szudánban, több közel-keleti országban, az Egyesült Államokban, valamint Nyugat-Európában, így Svédországban is.

A kopt az ókori egyiptomi nyelv utolsó változata, amely a kopt egyházban ma is használatos, bár a hívők nem értik. Vallásuk a monofiziták irányzatának dogmáira épül, amely szerint a megtestesült Krisztusnak csak isteni természete volt, elvetve ezáltal a kettős, isteni és emberi természetéről szóló doktrínát. Miután a kalcedóni zsinat 451-ben eretnekségnek bélyegezte ezeket a tanokat, a monofiziták elszakadtak az egyetemes (katolikus) egyháztól. A tanaikat követő hívők ma a kopt, az etióp, a szír ortodox („jakobita”) és az örmény-gregorián egyházban tömörülnek. A legújabb korban jó testvéri kapcsolat áll fenn köztük és a többi hagyományos egyház (a római, az ortodox és az anglikán) között.

Az ortodox kopt hiten kívül vannak más keresztény közösségek is: ilyenek a katolikus koptok, kb. 150 000-en, és a mintegy 200 000 protestáns (evangélikus).

Építészetük és szobrászatuk hellenisztikus és római elemekre épülve az 5. századtól önálló stílusúvá fejlődött ki. Templomaikat freskók és mozaikok díszítik. A kopt művészet jelentős emlékei a sírokból épségben előkerült hímezett vagy szövésű díszített, élénk színezésű textíliák, melyeken a stilizált állati és emberi alakok geometrikus és növényi mintákkal keverednek. Most ezekből csodálhatott meg néhányat a stockholmi Földközi-tengeri Múzeum közönsége.

Most ezeknek kapcsán figyeltünk fel mi is a koptokra, s arra, hogy a mienkhez hasonló sorsa, keserű múltja s hányatott jelene másoknak is van. Mint például a koptoknak, akik keresztény testvéreink. Kortársaink. Sorstársaink.

Molnár-Veress Pál

A csillagszférákba kitekintő földi vándor. Német fametszet a 16. sz.-ból

(Folytatás a címlapról)

szerint annyi, mint a legfontosabbat vagy a legjellemzőbbet tudni, pontosabban sejteni magáról Istenről.

Hol van tehát „a mennyek”?

A Miatyánk első elhangzásának, lejegyzésének, a Mester és tanítványai közöttünk járásának idején a **menny** fogalma egyértelmű volt: az a hely, amely magasan fenn van a fejünk felett, a földet mintegy befedő égbolton túl. Ott trónol Isten, s mindenlátó szemével onnan nézi csetlés-botlásunkat a földön. Ez a világkép tükröződik szinte az egész klasszikus egyházi képzőművészetben (a középkor végétől természetesen már nem mint világkép, hanem mint konvenció), de a keresztény hitvallás „felméne a mennyekbe”, „onnan leszen eljövendő” jelképes kifejezéseiben is.

A **mennyek** azonban: többes szám. Ami, ha úgy tetszik, arra is utalhat, hogy már az ókorban és azután is sokáig voltak tudós emberek (inkább filozófusok, mint asztronómusok), akik bizonyos módon tagoltnak gondolták a világ égi felét: külön „szférákat” képzeltek el a hold, a nap, a bolygók és az állócsillagok pályái számára, s ezekben és ezeken túl véltek helyet találni az angyaloknak, az üdvözült lelkeknek és Istennek. Ez a világkép nyer nagyszabású költői kifejezést a Dante-féle Isteni színjátékban, de — közelebbi példával — ez tükröződik

„Fönn a csillagok felett” kezdetű egyházi énekünkben is (természetesen szintén mint konvenció).

Mind a két elképzelés önkéntelenül korlátozza, behatárolja Istent, felére redukálja Isten végtelenségét: az ember egyszerű tapasztalati világának „felső felére”. Elég csupán annyival többet tudni a régieknél, hogy a föld gömb alakú, s ez a fél végtelenség máris kiterjed, kitágul tudatunkban, kiteljesül egész végtelenséggé: a földön mindenhol a **menny** van a fejünk fölött, a **mennyek** tehát — a világmindenség. A tegnapi és mai, a holnapi és holnapután, a mindenkori tudásnak feltáruló, az egyre behatóbban megismert és egyre titokzatosabb univerzum. „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben”, mondjuk, s ezt ma úgy értjük, úgy érezzük, lényegesen gazdagabb tartalommal a hagyományos szavakban: „Isten, aki betöltöd a világmindenséget”.

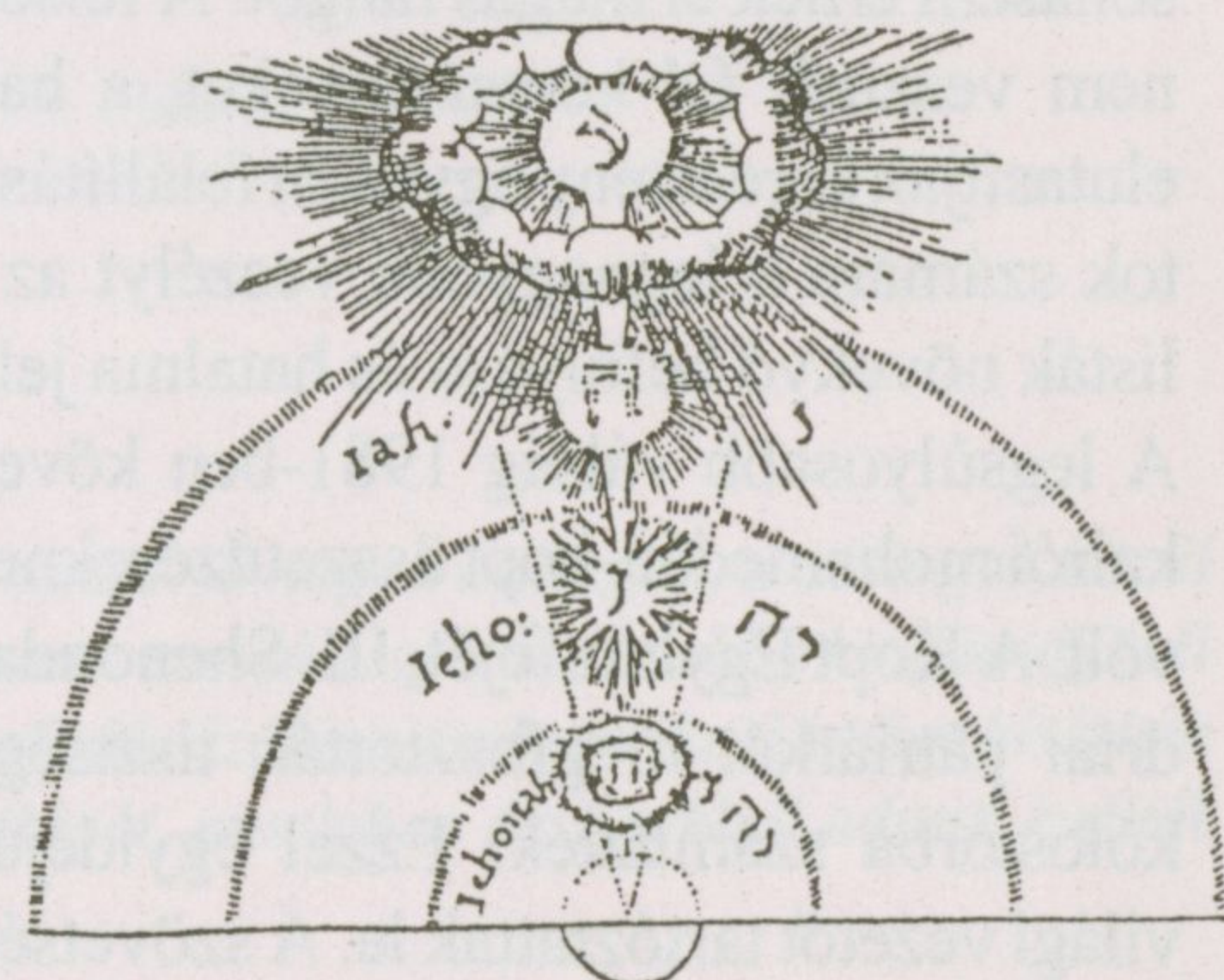
Tanulságos volna elidőzni annál a fentiekből adódó gondolatnál, miszerint tudás és hit nem csak nem összeférhetetlen, de éppenséggel egymást segítő működése szellemnek és léleknek. De erről majd máshol és máskor. Itt és most röviden még arról, hogy Isten végtelenségének ez a megkettőzése, megsokszorozása nem veszi-e el tőlünk az ő közelségének, személyességének, gondviselő atyánk voltának megnyugtató érzését.

Nos, itt csak vallomást tehetek: éntőlem nem veszi el. Nem hiszem, hogy ma kevesebb bizalommal fordulok hozzá, mint gyermekkoromban, amikor jóságos, fehér szakállú bácsinak képzeltem el, s azt sem hiszem, hogy benne kevesebb a képesség és a hajlandóság meghallgatni engem, válaszolni nekem, törődni velem. Sőt úgy gondolom: bizonyosan sokkal több.

Az égi szférák.

R.Fludd metszete

1617-ből.

Berzsenyi Dániel (1776—1836)

Foházkodás

Isten! kit a bölcs lángesze föl nem ér,
Csak titkon érző lelke óhajtva sejt:
Léted világít, mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.

A legmagasb menny s aether Uránjai,
Mellyek körültek rendre keringenek,
A láthatatlan férgek: a te
Bölcs kezeid remekelt csudái.

Te hoztad e nagy Minden ezer nemét
A semmiségből, a te szemöldököd
Ronthat s teremthet száz világot,
S a nagy idők folyamit kiméri.

Téged dicsóít a Zenith és Nadir.
A szélvészek bús harca, az égi láng
Villáma, harmatcsepp, virágszál
Hirdeti nagy kezed alkotásit.

Buzgón leomlom színed előtt, Dicső!
Majdan, ha lelkem záraiból kikél,
S hozzád közelb járulhat, akkor
Ami után eped, ott eléri.

Addig letörlöm könnyeimet, s megyek
Rendeltetésem pályafutásain,
A jobb s nemesb lelkeknek útján,
Merre erőm s inaim vihetnek.

Bizton tekintem mély sírom éjjelét!
Zordon, de oh nem, nem lehet az gonosz,
Mert a te munkád; ott is elszórt
Csontjaimat kezeid takarják.

Istenes verseinknek e sorozatában, mely sem időrendet sem logikai összefüggést nem követ, csupán a szabad képzetársítás szeszélyesen fel-felcsillanó bűvópatakját, el kellett érkeznünk egyszer Berzsenyi ódájához, mely alighanem csak bennünk öregekben él diákkori emlékként; a későbbi iskolából ideológiai okok miatt kifelejtődött.

Imádság ez is, mint az eddig bemutatott istenes versek, de hódoló imádság. Nem az elesett, bűnbánó, vívódó lélek könyörgése, mint Balassi, Ady, Nemes Nagy Ágnes imája. Nem is gyermeki közvetlenség vagy felnőtt józan bele-

Istenes verseink

nyugvás jellemzi, mint József Attila, Pilinszky, Arany János imáját. Berzsenyi is személyessé s egyben melegebbé válik ugyan a vers második felében; itt Pilinszkyre s Árányra emlékeztet, ahogy haláláról („betakarítatásáról”) szól: a „zárától” azaz a test bilincseitől szabadult lélek Istene közelébe juthat, eléri, amire vágyik. „Bizton tekintem mély sírom éjjelét” — megnyugvással várja halálát, mert Isten műve lévén „nem lehet az gonosz”. Figyeljünk fel az ódának ebbe a descrescendo-zárlatába iktatott életprogramra, mely Berzsenyit, e magányos bölényt a felvilágosodáshoz, a hon felemeléséért fáradó „jobb s nemesb lelkek” köréhez fűzi. Nem mered bénultan saját halálára, hanem az önsajnálát könnyeit letörölve erejéhez mérten igyekszik betölteni rendeltetését e földön.

Ám az óda alaphangja mégsem ez a vox humana; nem ez teszi egyedülállóvá istenes verseink sorában. A „teremtés koronája” áll meg itt Teremtője előtt, s zengi a teremtés dicséretét. Úgy hódol, hogy önmagára is visszahull egy sugár a hódolat fényéből. Ahogy az arkangyalok: Gábor, Mihály és Ráfael hódolnak az Úrnak az Ember Tragédiája égi színében. „*Ki a végtelen úrt kimérted, / Anyagot alkotván beléje, / Mely a nagyságot s messzeséget / Egyetlen szódra hozta létre: / Hozsánanéked, Eszme!*” — Gábor főangyal szavaiban Madách a Foházkodás himnikus szózatát zengeti újra. Bizonyára nem véletlen a „kimérni” ige megisméltése sem. Csodálhatjuk a sziklatömbökből építkező Berzsenyit az ilyen felejthetetlen végleges megfogalmazásokban: „...a te szemöldököd ronthat s teremthet száz világot, s a nagy idők folyamit kiméri.” Vagy ahogy a nagyság s kicsinység, erő s gyöngédség ellentétpárjaival szemlélteti Isten hatalmát: ugyanabban a strófában az „aether Uránjai” és „a láthatatlan férgek”; majd a „Zenith és Nadir” — az ókor világképében a Mindenség legfelső és legalsó pontja; továbbá a pusztító természeti erőkkal: a szélvésszel s villámmal szembeállított gyöngéd létezők: harmatcsepp, virágszál.

Nekem mégis az első strófa hangütése tűnik legnagyobb szerűbbnek. Ahogy Berzsenyi az „isten-probléma” lényegét megfogalmazza: „*Léted világít, mint az égő / Nap, de szemünk bele nem tekinthet.*” A hasonlat önmagáért beszél: „szemünk”, emberi értelmünk elégtelen „Isten titkainak”, a lét titkának megfejtésére. S mégsem tehetjük meg, hogy ne kutassunk; a „navigare necesse est”-kényszere a kutatásra is áll. Tragikus a másik dilemma is: eszünk és szívünk között. Ezt fogalmazza meg Berzsenyi a két első sorban: jussunk bármi eredményre kutató eszünkkel, akár Isten létének tagadására, szívünk szavazata más lesz: „titkon érző lelkünk” követeli, „óhajtva sejt” Istent.

Szente Imre

Észak honából

ÚJ HAZÁT S ÚJ ANYANYELVET NEM ÁD

Sulyok Vince, a magyar szellemi emigráció egyik jeles egyéniségének költeménybe foglalt hitvallása ez, akinek egyik fő eszmei törekvése, elhivatott munkássága „a magyar nyelv finnugor falának áttörésére” irányult.

A 62 éves filológus, történész, író, költő, műfordító 37 éve él Norvégiában.

— 1957-ben küszöbön álló letartóztatásom s több mint valószínű halálos ítéletem elől menekültem gyalog a jugoszláv határon túlra. A forradalom alatt a Heves megyei Népújság szerkesztőjeként, az Egri Városi és a Heves Megyei Forradalmi Tanács tagjaként „kompromittálódtnak”, de lelkiismeretem tiszta maradt. Magyar-országi szakot végeztem a budapesti egyetem bölcsészkarán, miután kulákgyanúsként eltanácsoltak a jogi karról 1953-ban. Az Egri Tanárképző Főiskolán adjunktusi állás várt volna, ha az események más fordulatot nem vesznek 1956-ban —, emlékezik vissza életének sorsdöntő szakaszára oslói otthonában Sulyok Vince. Felidézi a hányattatás keserű élményeit, amelyről a Rámdöntött világ (1958), majd a Céltalan ég alatt (1961) című verseskötetekben vallott megrendítően.

A Svájci Vöröskereszt segítségével sikerült kijutnia Norvégiába, ahol kedvező körülmények nyíltak a fiatal, 25 éves bölcsész szakmai kibontakozásához. Miután németül jól tudott, norvégul is hamar megtanult, majd német és történelem szakon végzett az Oslói Egyetemen, ahol 1963-ban diplomázott. Ezután az Egyetemi Könyvtárban aspiránsi munkakörben helyezkedett el, ahol idővel tudományos munkatársként keleteurópai szakértőként a magyar kultúra elhivatott közvetítőjévé vált.

Szellemi híd Skandináviába

A nagy norvég Aschehoug/Gyldendal lexikonban levő több mint 800 magyar vonatkozású cikk Sulyok Vince munkája. Mint történész és nyelvész évtizedek során számos értékes művel gazdagította a norvég és a magyar irodalmat. Az ő érdeme, hogy Petőfi, Ady, Illyés Gyula, József Attila, Juhász Ferenc, Pilinszky János, Weöres Sándor, Kányádi Sándor és Csoóri Sándor lírájára felfigyeltek Norvégiában és átültették norvégra. Konrád Györgytől a Látogatót fordította (1975). Felsorolni is alig lehet, hogy hány cikket, esszét, tanulmányt írt rangos magyar és norvég irodalmi folyóiratokba. Verseit és műfordításait a Nagyvilág, az Életünk, a Szivárvány valamint a Tiszatáj rendszeresen közölte. A skandináv irodalom kedvelői bizonyára találkoztak Sulyok Vince értő tolmácsolásában Jens Bjørneboe regényével, A cápákkal, amely az Európa Kiadónál jelent meg 1981-ben, vagy korábban Rolf Jacobsentől A város metafizikájának meseteri közvetítésével. Az egyik legismertebb fordítása Helge Ingstad könyve, Vikingek az Újvilágban, mely 1972-ben a Gondolat Kiadó gondozásában jelent meg.

Jelenleg egy József Attila-válogatáson dolgozik, s Esterházy Pétertől a Hrabal könyvét nemrég jelentette meg a Gyldendal Kiadó.

Magyar történelemkönyv a skandinávoknak

Az életmű megkoronázása az ősszel megjelent norvég nyelven írott 700 oldal terjedelmű történelemkönyv. Sulyok Vince több évtizedes munkássága idején mint kutató számtalanszor tapasztalta, hogy milyen óriási a hiány az olyan kézikönyvekben, amelyek Magyarországról tárgyilagosan, hitelesen tájékoztatnak.

— Skandináv nyelven mindössze egy magyar történelmi mű jelent meg 1942-ben Svédországban, Kosáry Domokostól, az elmúlt fél évszázad kutatási eredményeit ezért ez nem tartalmazhatja, azonkívül ez egy viszonylag szűk terjedelmű összefoglaló. Skandináviában nincs tehát egy

Az égi hajón vándorló Nap egyiptomi ábrázolása.

olyan dán, norvég vagy svéd nyelven írott könyv, amelyet az érdeklődő diákok, kutatók, szakemberek, vagy az átlag olvasók kezébe adhatnánk, amikor Magyarországra vonatkozó felvilágosításért folyamodnak az egyetemi könyvtárhoz. Az igazsághoz ugyan hozzátartozik, hogy van egy egész sereg munka Magyarországról, a magyar nép történelméről és kultúrájáról idegen (angol, német, francia stb.) nyelveken, de legtöbbjük sajnos tele van hibával, félreértéssel vagy félremagyarázással. Az, hogy felületek vagy hiányosak, még nem lenne nagy baj, viszont szép számmal előfordulnak kimondottan magyarelles, tudatosan rosszindulatú, rágalmazó, rólunk hazugságokat terjesztő művek is a könyvtár polcain...

Sulyok Vince 1967-től hét-nyolc éven át oktatott magyar nyelvet az Oslói Egyetem Finn-ugor Intézetében. Sajnos, 1975-ben megvonták az állami támogatást az Intézeten belüli magyar oktatástól, ezért kutatói munkásságát az Egyetemi Könyvtárban folytatta tovább. A Könyvtár nagyvonalú költségvetésének köszönhetően lehetősége nyílt egy rendkívül gazdag, a kutatásokhoz szükséges forrásanyag összegyűjtésére, de a könyvcsere-forgalom révén is sikerült az 1986-ig fellelhető forrásműveket megszereznie és felhasználnia. A vitatott kérdések megvilágításában a mű a Magyar Tudományos Akadémia által elfogadott forrásokra támaszkodik.

A magyar történelemkönyv a Magyar Könyv Alapítvány és a Határon Túli Magyarok Hivatala 500-500 ezer forintos támogatásának jóvoltából jelent meg az oslói Solum Kiadónál. A könyv szedése a pozsonyi Madách Kiadó nyomdájában történt*. Borítóját nem véletlenül díszíti a Képes Krónika ménfői csatát (1044) megörökítő ábrázolása; a szerző ménfőcsanaki születésű. A könyvben hat térkép is helyet kapott.

— Ez csak az első kötet, mely 1945-ig, a második világháború végéig követi a magyar nép sorsát. Az eredetileg 850 oldal terjedelmű kéziratot kénytelen voltam lerövidíteni. Már tervbe vettem a második kötet megírását is, amely az 1990-es fordulattal zárulna. Lelki higiénia, gyógyulás lesz számomra ez a munka... Hogy mikorra készül el, nem tudni, az első kötetnek csak a megírása három évig tartott.

A könyv iránt máris nagy az érdeklődés. Az Oslói Egyetem Ural-altáji Intézete kötelező irodalomként, mint tankönyvet fogja alkalmazni. Fontos feladata lesz a skandináviai oktatásban, a középiskolai és egyetemi képzésben, egyáltalán a skandinávok Magyarország-képének formálásában.

J. Kiss Judit

* Az intézmény neve a könyvben nincs feltüntetve.

Sulyok Vince

Hazád és anyanyelved

Mi történik a nyelvvel,
a másik életből hozottal,
az anyanyelvvel,
mi történik vele évtizedek
során az idegenben,
hol ellene létezik minden,
támadja, ostromolja, rontja
minden órában rádió,
tévé, újság, reklámszöveg
s az az idegen nyelv, amelyben
benne élsz, az utca s munkahelyed
nyelve, az a szükséges, az a második,
amely talán kedves is, szép is,
de mindenképpen létfeltétele
új életednek, házadnak, autódnak,
pénzednek s egyre inkább,
minden új nappal egyre inkább
az álmaidnak is, a terveidnek —
mi történik az anyanyelvvel,
a távoli múltból, a távoli
hazából magaddal hozottal
az idegen nyelvi közeg
mindennapi támadásai közepette?
Megtépázódik, szürkül, megkopik,
szavakat veszít, színt, zamatokat,
színig telítődik idegenséggel
és süllyed, süllyed a tudattalan
mélyére, mintha feneketlen
kútba süllyedne, honnan csak a múlt
emlékei hozzák föl néhanap a fényre,
s egy-egy verssor, könyv, vagy ének...
Jaj annak, akit sorsa kiszakít
hazájából, anyanyelvéből,
de ezerszer jaj annak, aki kész
feledni mindkettőt; mert új hazát
s új anyanyelvet cserébe nem ad
a másik ország, ahol élsz s az új nyelv,
bárhogy betölti mindennapjaid!

Míg neved magyar, idegen maradsz,
míg múltad magyar, idegen maradsz,
bárhova vet a sorsod!

Szöllösi Antal

Magyarok Svédországban

(Hetedik rész)

1900 és 1945 között körülbelül 700—1000 magyar érkezett Svédországba (69). Köztük találunk egyszerű embereket és Nobel-díjas tudósokat is.

Bárány Róbert (Bécs, 1876. április 22. — Uppsala, 1936. április 8.) magyar származású svéd orvos, egyetemi tanár. Az orvostudományi Nobel-díjat 1914-ben kapta „a vestibuláris apparátus (egyensúlyszerv) fiziológiájával és kórtanával kapcsolatos munkáiért”.

Orvosi oklevelét Bécsben szerezte, majd különböző német klinikákon belgyógyászati és pszichiátriai tanulmányokat folytatott. 1905-től a bécsi egyetem fülészeti klinikáján dolgozott Politzer asszisztenseként. 1909-től docens. 1912-ben Bostonban Politzer-díjat kapott. 1914-ben Hollandiában a groningeni egyetem Guyot-díját kapta meg az elmúlt öt év legfontosabb fülgyógyászati felfedezéseért. Az első világháborúban hadikórházi osztályvezető-orvos, a fül-orr-gégészet vezetője. 1915-ben hadifogságba került, de ott is orvosi szakmai felügyelő volt. **1916-ban a svéd kormány közbenjárására szabadult ki.** 1926-ban az uppsalai egyetem fül-orr-gégészeti tanszék tanszékvezető tanárává nevezték ki, amelyet haláláig betöltött. Az idült homloküreggyulladás gyógyítására javasolt műtéti eljárás kidolgozásáért 1925-ben a svéd orvostársaság jubileumi érmét nyerte el. 1960-ban Bárány Társaság alakult Uppsalában, melynek szimpóziumát ötévenként tartják (72).

Ungerska Sällskapet (Magyar Társaság). **1919—1920-ban** alapította Leffler Béla. Tevékenységéről keveset tudunk. 1920. március 28-án rendezett egy jótékonysági estet „Budapest gyermekeinek” javára. Az est fővédnöke V. Gusztáv egyik fia, Carl Bernadotte, Västergötland hercege, aki a Svéd Vöröskereszt elnöke is volt. A fennmaradt programból meg tudjuk, hogy a bevezető szavakat Gerda Marcus kisasszony, a „Rädda Barnen” titkára mondta. A műsorban felléptek: Carl Richter operaénekes, Anders De Wahl színész, Carl Nordberger koncertmester, Greta Söderman a stockholmi opera népszerű énekesnője, Lisa Steier táncosnő, valamint Pauline Brunius és Gösta Ekman. John Brunius konferált, zongorán Märtha Ohlson kisasszony kísért.

A programmal együtt kiadták svéd nyelven Vörösmarty Mihály Szózatát. Pár sorban ismertették a költőt, és megemlégték annak első svéd fordítóját, Herman Kellgrent, aki az eredeti magyarból 1845-ben ültette át svédre.

A program ára 50 öre, a Szózat 25 órébe került, melyeket a stockholmi Elis Östberg nyomdája nyomtatott.

Az Ungerska Sällskapet könyvet is adott ki „Ungersk lyrik” címmel 1922-ben. A kötet anyagát Leffler Béla gyűjtötte és ugyanő írta annak előszavát is. Ebből megtudjuk, hogy Petőfi születésének századik évfordulójára egy svéd kötet volt az első terv, de a svédek érdeklődése inkább igényelt egy, a magyar költészet egészét átfogó és bemutató kötetet. A kötet Csokonay Mihály, Kisfaludi Sándor, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Tompa Mihály, Arany János, Vajda János, Kiss József, Ady Endre és Gyóni Géza verseit mutatta be. A Tizenkilencedik század magyar költészete címmel Leffler Béla ismerteti a kötetben bemutatott szerzőket. A könyv végén pár népdal is bemutatásra került.

A mennyekig érő Babel tornya. J. Boschius 1702.

Az ízléses verseskötet fordítói: Sigrid Elmblad, J.L. Runeberg, A.H.A. Kellgren, T. Lindh, V.E. Öman, Oskar Schöldström, Karl Schöldström, K.F. Ridderström, Lotten von Kraemer, Birger Schöldström, Edvard Fredin, Gabriel Jönsson, Guido Valentin, Béla Leffler és Sven Scholander. A 159 oldalas kivevő kötetet, melyből száz számozott példány is készült, Magyarországon, Gyomán, Kner Izidor nyomdájában nyomtatták.

Valószínű, hogy Leffler Béla 1936-ban bekövetkezett halálával az Ungerska Sällskap is megszűnt.

Magyar Intézet. 1929-ben alapította a Stockholmban élő Leffler Béla. Az intézet első pecsétének körirata „Ungerska Institutet — Magyar Intézet”. A zárt pecsétmezőben „Stockholm, 1929.” olvasható. A pecsét köralakú, átmérője 33 mm. A második pecsétlenyomat külső körirata „Ungerska Institutet vid Stockholms Högskola”, belső körirata „Magyar Intézet Stockholm” szöveget tartalmazza évszám nélkül. Az ovális pecsét méretei 27 x 40 mm. Az Intézetről sajnos nem sokat tudunk. Bertha Kelemen (74) szerint 1943 márciusában a

magyar kormány a főiskolai Magyar Intézettől független Magyar Kultúrintézetet alapított Stockholmban, amely könyvsorozatot is indított. Az általa említett könyvekből (75) azonban az tűnik ki, hogy azok a Stockholmi Főiskolán belül működő Magyar Intézet kiadásában jelentek meg.

Az Intézet vezetői voltak: Leffler Béla, Lotz János, Bertha Kelemen és Szabó Ödön. 1956-ban az Intézet sokat tett az ideérkező magyarokért. Kiadója volt a Stockholmban havonta megjelenő Magyar Tudósítónak 1959 decemberéig, amely 1960–1967. között Északi Tudósító néven jelent meg Stockholm-Oslo székhellyel. Ekkor az Intézetet beolvasztották a Finn-ugor Intézetbe. Sajnos akkor senki nem tiltakozott ez ellen, pedig az 1956-os gyermekek többsége 1967-ben egyetemista korba került. Amit 1929-ben néhány száz lelkes svédországi magyar létrehozott, azt 1967-ben tizenötezer magyar nem tudta megtartani.

1992-ben egy többségében 1956-os magyarokból álló munkacsoport kéréssel fordult az Antall-kormányhoz, hogy támogassa „egy stockholmi magyar kulturális intézet és tájékoztatási központ” újraindítását (76).

Lotz János (1913. március 23. — 1973. augusztus 25.) nyelvészprofesszor, egyetemi tanár, **1935-ben mint csereösztöndíjas került Svédországba**, magyar lektorként működött a stockholmi főiskolán. Az Amerikai Egyesült Államokban Milwaukee (Wisconsin állam) városában született, de elemi iskoláit már Magyarországon, Somogyvámoson fejezte be. Útja innen az Eötvös Kollégiumba, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemre vezetett, ahol 1937-ben „sub auspiciis” doktorált. 1939. december 22-én a stockholmi főiskola vezetője a magyar tanszék docensévé nevezte ki. Ez volt az első eset, hogy Stockholmban külföldi állampolgárt magántanárrá neveztek ki (70). 1938-ban az Uppsalai Egyetem is felkérte magyar nyelvtanfolyamok tartására. Óráit szépszámu hallgatóság látogatta, akikkel a magyar nyelvtanon és a magyar irodalmon kívül megszerettette a magyarságot is. Magyar tankönyvei még ma is nélkülözhetetlenek Svédországban.

„...Lotz kezdeményezte 1943 márciusában a göteborgi »Magyar Kultúrnapokat«, amelynek középpontjában Kodály Psalmus Hungaricus állott. A svédországi magyar kultúrmisszió eredményes működésének legszebb elismerése volt, amikor 1943. november 19-én a svéd államtanács a stockholmi főiskolai tanács felterjesztésére vizsgajogot engedélyezett magyar nyelvből a főiskola részére azzal a megszorítással,

hogy a vizsgajog csak addig érvényes, ameddig az előadásokat Lotz János tartja. Ez a megszorítás onnan ered, hogy a svéd közoktatásügyi miniszter a háború alatt hasonló jogokat egyetlen idegen állampolgárnak sem adott...” (71)

Lotz János 1947-ig a Stockholmi Főiskolán belül működő Magyar Intézet igazgatója volt. 1947-ben, mint született amerikai állampolgárt, meghívták a new-yorki Columbia Egyetemre, ahol 1942-től először vendégtanár, majd docens, végül 1956-tól az általános nyelvészet professzora. Stockholmban 1965-ig vendégtanárként tevékenykedett. 1968-ban a Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1973 tavaszán a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává választotta. Székfoglaló beszédét betegsége miatt már nem tarthatta meg. Életének 60-ik évében az Egyesült Államok-beli Chevy Chase MD. városában hunyt el.

Magyar-Svéd Társaság. A Társaság **1939-ben alakult** és a már meglevő kulturális kapcsolatokat igyekezett elmélyíteni a két nemzet között. „Előadásokat tartottak, társadalmi összejöveteleket rendeztek és minden egyes alkalommal, így a svéd nemzeti ünnepeken is arra törekedtek, hogy kifejezzék a két nemzet érzelmi közösségét.” (77)

A Társaság Stockholmban és Göteborgban működött. A főtitkár Breit Vince volt. Göteborgban a magyar kultúra egyik leglelkesebb terjesztője a Társaság ottani titkára, Rolf Börge-son volt. 1941-ben „A Magyar-Svéd Társaság Könyvei” címmel könyvsorozatot indított.

A Magyar-Svéd Társaság teljes munkássága még feldolgozásra vár.

A háború derékba törte az addig fokozatosan fejlődő svéd-magyar kulturális kapcsolatokat, s annak korábbi szintjét a mai napig sem tudtuk elérni.

Hevesy György József (Budapest, 1885. augusztus 1. — Freiburg, 1966. július 5.) magyar származású kémikus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja a hafnium felfedezője, a radioaktivitás- és izotópkutatás úttörője. Az 1943-as kémiai Nobel-díjat 1944-ben kapta „a kémiai folyamatok kutatása során az izotópok indikátorként való alkalmazásáért”. Tanulmányait Budapesten, Berlinben és Freiburgban végezte, ahol 1908-ban nyert doktori oklevelet. 1920-ban Koppenhágába emigrált, itt Niels Bohr mellett az Elméleti Fizikai Intézetben folytatta kutatásait. Itt fedezte fel D. Costerrel együtt 1922-ben a periódusos rendszer 72. sorszámú elemét, amelyet Koppenhága latin nevééről (Hafniae) hafniumnak neveztek el. 1926-tól a freiburgi egyetem fizikai-kémiai tanszékének tanára és intézetének igazgatója. 1935-ben visszatért Dániába, majd az ország megszállása után **1943-ban Svédországba menekült.** A stockholmi főiskolán mint a szerves kémiai tanszék tanára működött. 1959-ben elnyerte „Az atom békés felhasználásáért” díjat (Atoms for Peace Awards). Kutatásainak eredményeit számos tanulmányában és több önálló munkában ismertette (73).

(Folytatjuk)

Jegyzetek

(69) Szöllösi A.: Adatok a svédországi magyarságról. = Ungrare i Norden, Stockholm, 1977. IV. évf. 2. szám, 15-17 old.

(70) Bertha K.: i.m. 123. old.

(71) Bertha K.: i.m. 123-124. old.

(72) Ungerska Arkivet (UA) = Északi Magyar Archivum, Stockholm, R-2, R-3.

(73) UA., R-2, R-3, 2151-H

(74) Bertha K.: i.m. 123-125 old.

(75) Pándy - Stenberg: Ungersk lyrik. Stockholm, 1944.

Kosáry: Ungerns historia. Stockholm, 1944.

(76) UA., 1151-7

(77) Bertha K.: i.m. 121. old.

ÖKUMENIZMUS ÉS TOLERANCIA*

Nathan Söderblom

A svéd érsekek leghíresebbjét, Nathan Söderblomot drámai körülmények között nevezték ki. A püspök és a papok alkalmatlannak találták a lutheri államegyház vezetésére, ugyanis „kiszámíthatatlansága, lebegő fantáziája és lelkesültsége” nem teszi őt erre alkalmassá — mondták. A jelöltek listáján a harmadik helyre került, de sokak meglepetésére, sőt megdöbbenésére, V. Gusztáv 1914-ben őt nevezte ki a Svéd Egyház fejévé. Nagy esemény volt ez, hiszen Söderblomról köztudott volt, hogy betűhites, megtérést hirdető atyja ellenében a történelmi felfogású szellemiséget vallotta az 1880-as évek radikális atmoszférájában.

Söderblom 1866-ban született. Teológiai tanulmányai elvégzése után a párizsi svéd egyházközség lelkipásztora lett. A teológia doktora címet a perzsa mazdaizmusról szóló értekezése nyomán kapta a Sorbonne-on, 1901-ben. Ugyanebben az évben nevezték ki az Uppsalai Egyetem vallástörténelem és vallásfilozófia professzorának. 1912-től — érseki kinevezéséig — a lipcsei egyetemen működött, mint a vallástörténet professzora. 1912-ben ő tartotta az egyház szemében nem éppen egyértelműen pozitívnak ítélt August Strindberg temetési szertartását.

Állandóan dolgozott. Papi munkálkodását így jellemezte: Egy papnak halálra kell dolgoznia magát, és ez a munka legyen értelmes. Régi templomok restaurálásán, újak építésén fáradozott, és gyakran látogatta a gyülekezeteket.

A feltagolódott európai kereszténység egyesítésén küzdött. Az ő érdeme, hogy 1925-ben Stockholmban megrendezték a nagy Ökumenikus Találkozót, amelyen többek között résztvett Photios, a görögkeleti egyház alexandriai pátriárkája is. Róma ugyanakkor távol tartotta magát.

Nagyságát az ökumenikus mozgalom jelentős személyisége, a chicesteri Bell püspök így jellemezte: Minden kétségen kívül állítom, hogy Söderblom érseken kívül nem volt más egyházi vezető, aki többet tett volna azért, hogy egymáshoz közelebb hozza az egyházakat, s hogy elkezdődhessen a közeledés a kereszténység nagy családjának tagjai között. Munkájának, lelkes és határozott meggyőző erejének tulajdonítható, hogy az egyházak és népek közötti válaszfal bomlani kezdett.

Vallásfilozófiai munkássága jól megfér a praktikus érseki mellett. Két egymástól különböző istenképről beszél. Az

egyiket a végtelenség, a másikat az akarat és egyéniség jellemzi. Az üdvözlést tehát vagy Isten kegyelme vagy az ember saját teljesítőképessége nyújtja. A kereszténységben nem a tan a döntő, hanem a Krisztus által közvetített isteni együtteség.

1914-es pásztorlevelében az alábbi, egész életét és munkásságát jellemző sorokat írja: Mi nem a ti hitetek urai vagyunk, hanem segítőtársak az öröm felé.

Spontaneitás, nyíltság jellemezte őt, tulajdonképpen a svéd evangélikus egyházat próbálta kivezetni izoláltságából, provincializmusából. A hagyománytisztelet és az evangélikus szellem egyként megvolt benne, s ezt ő evangélikus katolicitásnak nevezte. Ökumenikus szellemével kinyitotta a kapukat, hogy helyet adjon más keresztény és nem keresztény szellemiségnek, de ugyanazon a kapun ő is kiment hirdetni az evangélikus szellemiséget.

Mesterkéletlen modoráról, segítőkézségéről és páratlan humoráról anekdoták egész sora tanúskodik.

A kölcsönös nemzetközi megértésért tett érdemeiért 1930-ban Nobel-békedíjjal tüntették ki. 1931-ben hunyt el.

Gulyás Miklós

Simonffy Gyula

A JOHANNITA REND

III. rész

1522-től napjainkig

V. Károly német-római császár és spanyol király az 1522-ben Rhodosz szigetéről kiszorított johannitáknak Málta szigetét ajándékozta. Ettől kezdve a sziget fontos kereskedelmi és haditámaszpont lett.

Minekutána 1539-ben II. Joachim őrgróf elfogadta a reformáció tanait, az uralma alatt álló Brandenburg, s az annak területén élő Johannita Rend Balleyátusa is követte azt. A Rend gyakorlatilag két részre szakadt: — protestáns ágazata megtartotta a **Johannita Rend** nevet, míg a katolikus szárny a **Máltai Lovagrend** elnevezést kezdte használni.

1543-ban Székesfehérvár és Esztergom elestével az ottani rendházak török kézre, 1576-ban pedig Dalmady Sebestyén halálával a soproni rendház világi papok kezére került. Birtok és rendház nélkül így a következő csaknem két évszázadban csupán címzetes magyar „Nagyperjelek” voltak. Mária Terézia uralkodása idején bár több kísérlet történt a magyar lovagrendek felújítására, a próbálkozások sikertelenek maradtak, mert a rend egykori birtokai befolyásos családok kezén voltak. A bécsi abszolutizmustól való félelmükben végül a

*Az ENSZ 1995-öt a TOLERANCIA ÉVÉNEK nyilvánította.

magyar johanniták az 1800-as években a Balley Brandenburgi Rendhez csatlakoztak. A katolikus, máltai ágazat magyar lovagjai a Rend székhelyének 1834-ben Rómába történt áthelyezésekor oda csatlakoztak.

A Johannita Rend Magyar Tagozatának újjászervezése már csak az első világháború után indulhatott meg. A tagok létszáma 1944-ig a kezdeti 18-ról 115 főre emelkedett. A katolikus ág Magyarországi Máltai Lovagok Szövetsége néven 1927-ben szerveződött újjá, s tagsága a második világháború idején 121 főből állt. 1945-öt követően a kommunista hatalomátvétel nyomán mindkét egyházi lovagrend magyarországi működése megszűnt, 1954-ben azonban külföldön újjáalakult.

1990-ben mind a Johannita Rend, mind a Magyar Máltai Lovagok Szövetsége visszaköltözött Magyarországra, s újból megkezdte tevékenységét.

IV. rész

Néhány szó a Svéd Tagozatról

Befejezésül röviden tekintsük át a **Svéd Johannita Rend** modernkori történetét is.

A reformáció idejében az akkoriban katolikusnak számító rend javai visszaszálltak a királyi kincstárra. A protestáns államok között csak a német Balley Brandenburg került abba a kiváltságos helyzetbe, hogy javait megőrizhette és rendházait, kórházait és templomait megtarthatta, sőt fejleszthette. 1920-ig a Svéd Tagozat is ott talált otthonra. Mind V. Gusztáv svéd király, mind Victoria, Anglia királynője tiszteletbeli lovagok voltak e protestáns lovagrendben.

1920-ban végre ismét felmerült a svédországi Johannitarend újjászervezésének kérdése, amelyet Hallwyl Walther és von Rosen Eric grófok szorgalmaztak. Az alakuló közgyűlést a Riddarhusetben (Lovagok Házában) tartották, ahol gróf Hallwylt választották a svéd rend kommandátorává. A mindenkori svéd király a Johannitarend fővédnöke. A hitleri időkben nagy gyanakvással figyelték az erősödő svéd tagozatot, talán politikai okokból is, hiszen az itteni Rend nemesi

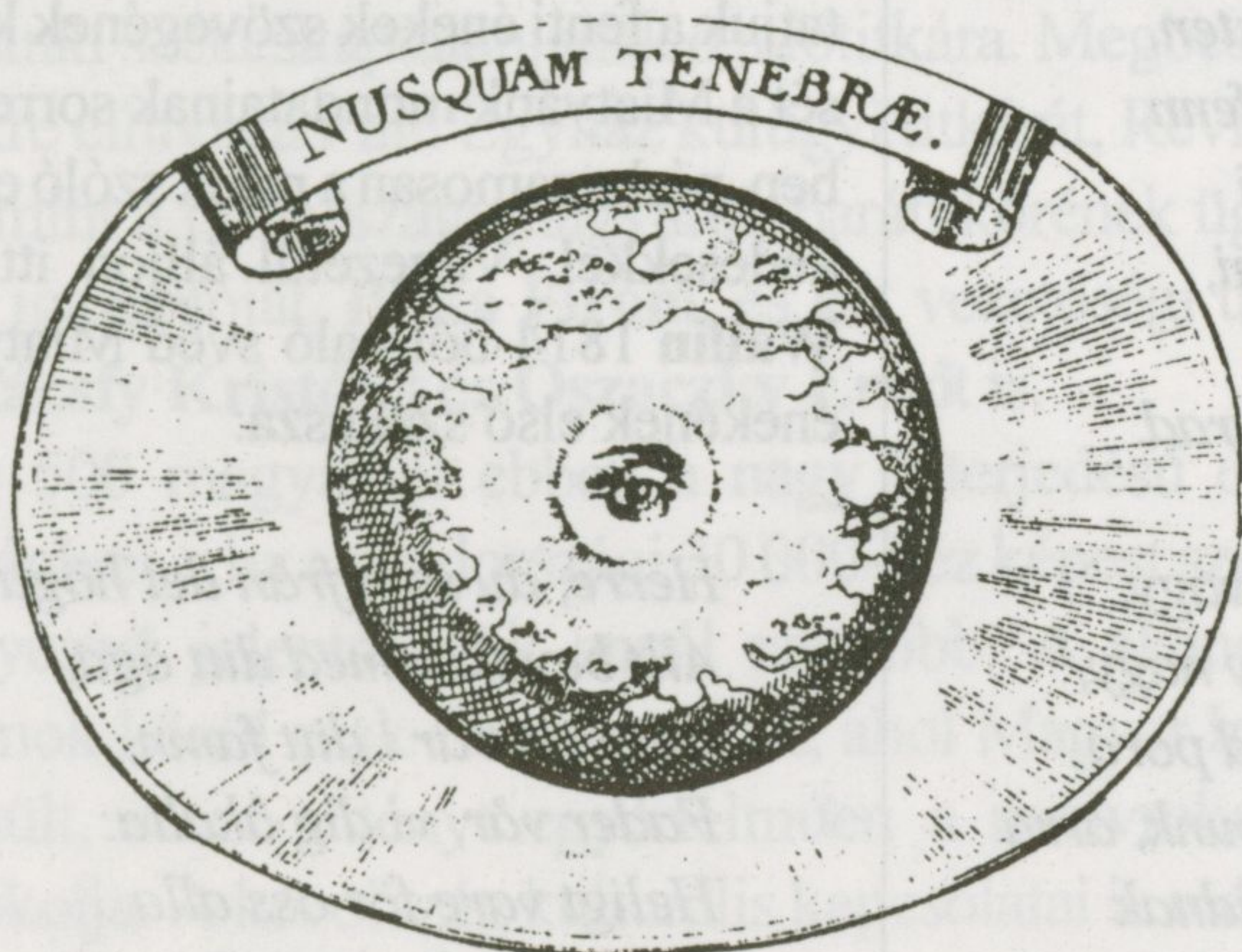
tömörülés volt, s ez nem egyezett a német nemzetszocialista politikával. Önállósodása, valamint anyagi és számbeli megerősödése folytán a második világháború alatt a Rend jelentős emberbaráti szervezetté nőtte ki magát. A Johannita alapítványok értéke 1933-ban már meghaladta az egymillió svéd koronát. Ezek legnagyobb része a Hallwyl és a Bildt-féle adományokból származott. 1952-ben egy jelentős, betegápolás célját szolgáló alapítvány létesült, melyet a Rend kommandátora által létrehozott másik követte. Ezek évi hozama 1994-ben már 7 millió koronát tett ki, amelyből nemzetközi segélyekre 400—800 ezer koronányi összeget fordítottak. Jelentős adományokat kaptak többek között erdélyi kórházak és iskolák, valamint a jugoszláviai háborús menekültek táborai. Ezeket a segélyeket a magyar tagozat irányításával osztották szét. A Svéd-Magyar Segélyszervezettel együttműködve a Svéd Johannitarend a budapesti református Bethesda Gyermekkórháznak két teherautónyi egészségügyi felszerelést juttatott.

A Svéd Johannitarend kommandátora, Löwenhielm Fredrik vezérőrnagy, és a rendi kancellár, Lagerbjelke Gustaf törvényszéki bíró jelentős mértékben járultak hozzá ahhoz, hogy a Magyar Johannitarend a hontalanság évei után ismét magyar földön és megerősödve folytathatja történelmi és emberbaráti feladatát.

A Svéd Johannitarend javainak ilyen erős növekedése a lovagok és a konvent lelkes és szakértő munkásságát bizonyítja. 1920-tól napjainkig az alapítványok növelését, kockázatmentes befektetését és ésszerű felhasználását csak humanista és képzett közgazdászok, orvosok, jogászok és mérnökök vezetése alatt lehetett megvalósítani úgy, hogy a rend jelszava PRO FIDE, PRO UTILITATE HOMINUM, "Hitért, az emberiség javáért", élő valóság legyen.

Forrásmunkák:

de Hellwald	Bibliographie méthodique de l'Ordre Souv. de St Jean de Jerusalem. (Rome 1885)
von Winterfeld	Geschichte des ritterlichen Ordens St.Johannis vom Spital zu Jerusalem. (Berlin 1859)
Vajay Szabolcs	A Johannita Rend lovagjai 1854 — 1987 (1987)
Lind af Hageby	Johanniterorden i Sverige 1920 — 1970 (Stockholm 1970)

Isten mindentlátó szeme. W.Hohberg 1647.

A mennyek. W.Hohberg rézkarca, 1675.

TESTVÉREK

A finnországi **Loviisa** és a magyarországi **Csömör** gyülekezetei 1981-ben léptek testvérgyülekezeti kapcsolatba, miután a csömöri lelkész, *Solymár Péter* egy finn-ugor lelkészi értekezlet kapcsán Finnországba látogatott, és ennek során Loviisában is prédikált. Ezt követte még ugyanabban az évben *Veli-Matti Hynninen* látogatása és vendégszolgálat a Csömörben. A baráti kötelék, mondhatni, a szószeiken kötött.

A két testvérgyülekezet közt 1981-ben létesült „hidat” mindkét fél szorgosan járja. A kétévenkénti csoportos, hivatalos látogatásokon kívül a két gyülekezet tagjai egyénileg is gyakran felkeresik egymást, leveleznek, s ünnepekkor üdvözlőt váltanak. A kapcsolat más vonalon is jól működik. Két csömöri ösztöndíjas egy-egy évet töltött Finnországban: *Baranyay Csaba* — jelenleg siófoki lelkész — teológiát tanult Helsinkiben; *Solymár Eszter* az egyházi ifjúsági munkát tanulmányozta Parta-harju városában.

Ez év júliusában a csömöriek húsz loviisai látogatót látnak vendégül; családoknál szállásolják el őket. Ezáltal a finneknek alkalmuk lesz betekinteni nemcsak a magyar gyülekezeti élet, hanem a családok hétköznapijaiba is. Tervezett látogatásuk során a loviisaiak vidéki körutat is tesznek, és Budapestet is megtekintik.

Magyarországon kívül a loviisaiaknak másutt is vannak testvérgyülekezetei, mint például a németországi

Meldorf, vagy az észtországi **Haapsal**. A *Loviisai Békeforum* alkalmat adott a meldorfi, haapsali, csömöri és loviisai fiatalok találkozájára is, akik a jövőben is ápolni kívánják itt kialakult kapcsolataikat.

A **Borgå**-i egyházkerület nyolc gyülekezete rendszeres kapcsolatban áll Ingermanland lutheránus egyházával. Loviisa ezenkívül különböző skandináv városokkal áll testvérvárosi kapcsolatban s ennek keretében az érintett egyházi közösségek is testvérgyülekezetekké váltak.

A testvérgyülekezeti munka a mai modern gyülekezeti élet legjavát képezi. Ennek támogatásával és összehangolásával az egyház külügyi osztálya foglalkozik. Az észtországi és magyarországi gyülekezetek bizonyos mértékű anyagi támogatására is van lehetőség. Az egyház alapján véve képes túlszárnyalni a határokat. Jó példa erre az a tény, hogy gyülekezeteink közül immár több mint ötvenen léptek testvérgyülekezeti kapcsolatba csupán magyarországi gyülekezetekkel. A testvérgyülekezeti munka megtanít bennünket nemzetközi méretekben gondolkodni, és egyáltalán, képessé tesz bennünket kapcsolatot teremteni. Ezáltal testvérgyülekezeti kötelékeink állandóan erősödnek és sokasodnak. A testvériség terjed. A testvérgyülekezeti munka tulajdonképpen az egyház egységét szolgálja. Különösen értékes számunkra annak a tudata, hogy Isten családja - melynek tagjai a világ különböző táján élnek - nálunk gyűl egybe. Mi, loviisaiak különösen sokat tanultunk magyar testvéreinktől.

Veli-Matti Hynninen

loviisai lelkész

Borgåi esperes

A **Miatyánkot** nemcsak mondjuk: énekeljük is. Valószínűleg minden keresztény közösségben, minden nyelven. A mi svédországi magyar gyülekezeteinkben használt ökumenikus énekeskönyv 93. énekének első versszaka így szól:

*Mi Atyánk, ki vagy mennyekben,
Hozzád sietünk lélekben,
És amiként parancsolád,
Imádkozunk, mint egy család.
Add, fohászuk ne az ajkon,
De szívünk mélyén fakadjon!*

Az ének dallama 1539-ből való, szerzője **Luther Márton** Ugyanerre a dallam-

ra éneklük az otthoni református gyülekezetek a következő szöveget:

*Mennybéli felséges Isten,
Kinek dicsőségét ott fenn
Boldog lelkek seregei
Látják örökké fényleni,
E teljes világ általad
Teremtetett, áll és marad.*

*Te, noha ily felséges vagy,
Erőd s méltóságod ily nagy,
Mégis minket, kik föld pora
S hitvány férgek vagyunk, arra
Méltóztatsz, hogy fiaiđnak
Hivassunk s te Mi Atyánk-nak.*

Ez a szöveg **Clément Marot**-tól való, **Szenczi Molnár Albert** fordította magyarra. Következő számanikban folytatjuk a fenti énekek szövegének közlését a Miatyánk mondatainak sorrendjében, párhuzamosan a róluk szóló elmélkedésekkel. Végezetül álljon itt **J.O. Wallin** 1814-ből való svéd Miatyánk-énekének első szakasza:

*Herre, du som från det höga
Allt bevakar med ditt öga,
Allt bevarar i ditt famn,
Fader vår, vi dig åkalla:
Heligt vare för oss alla
Ditt tillbedjansvärda namn.*

ROKONOK KÖZÖTT

Rövid idő alatt kétszer fordultam meg Finnországban: előbb karácsonykor, amikor az ottani magyarok baráti köre kérésére tartottam istentiszteletet, ez év február elején pedig egyházi meghívásnak tettem eleget: magyarországi és erdélyi egyházközségek finn testvérgyülekezetei képviselőinek egynapos tanácskozására voltam hivatalos.

Már decemberben meglepett, amikor a házigazdák az istentiszteleten bemutattak egy finn lelkészt, majd két diakonisszát, akik ékes magyarsággal köszöntöttek. Miután együtt osztottunk úrvacsorát, **Paavo Kettunen** másnapra meghívott hivatalába. Akkor tudtam meg, hogy Helsinki székeskáptalanjának ő a főtitkára. Megbeszélésünkre elhívta a Finn Egyház külügyi titkárát, Revi urat, valamint a finnországi magyarok baráti körének ügyvezető igazgatóját, **Ilkka Firónt**, és két vezetőségi tagját, **Lukácsfy Kristófot** és **Oszaczky Ernőt** is.

Alig 500 magyar él ebben a nagy kiterjedésű északi országban, s ha a svédországi 30 000-hez képest számuk elenyésző, jelentőségük annál nagyobb. A skandináv államok közül csak Finnország az, ahol Magyar Intézet létesült, s ezt a tényt egyértelműen a nyelvrokonság indokolja. A két ország kulturális kapcsolatai is mélyebbek, sokrétűbbek mint például magyar-svéd viszonylat-

ban. Évente talán több százra tehető a Magyarországról Finnországba és viszont látogató előadók, meghívottak száma, s közülük sokan az egyházak között fennálló jó viszony révén kerültek egymással kapcsolatba.

Ötvennél többre tehető azon finn gyülekezetek száma, melyek magyarországi és erdélyi testvérgyülekezetet választottak maguknak. Ezek szinte kivétel nélkül evangélikusok, tekintettel, hogy a Finn Egyház — a svédhez hasonlóan — maga is evangélikus, azaz a reformáció lutheri irányzatát követi.

Meglepetésem fokozódott, amikor a testvérgyülekezeti tanácskozáson többen is magyarul szóltak hozzám. Nem Koskai Erzsébet Pécs-környéki ösztöndíjas lelkészre, **Dr. Molnár Rudolf** finnországi nyugdíjas lelkészre és feleségére, nem is Ilkka Firónra gondolok, akiknek anyanyelve a magyar, de Paavo Kettunen, **Ilkka Mäkelä**, **Matti Voipio**, **Laura Nyman** és még többen nem csak tanulták, de beszélnek is nyelvünket.

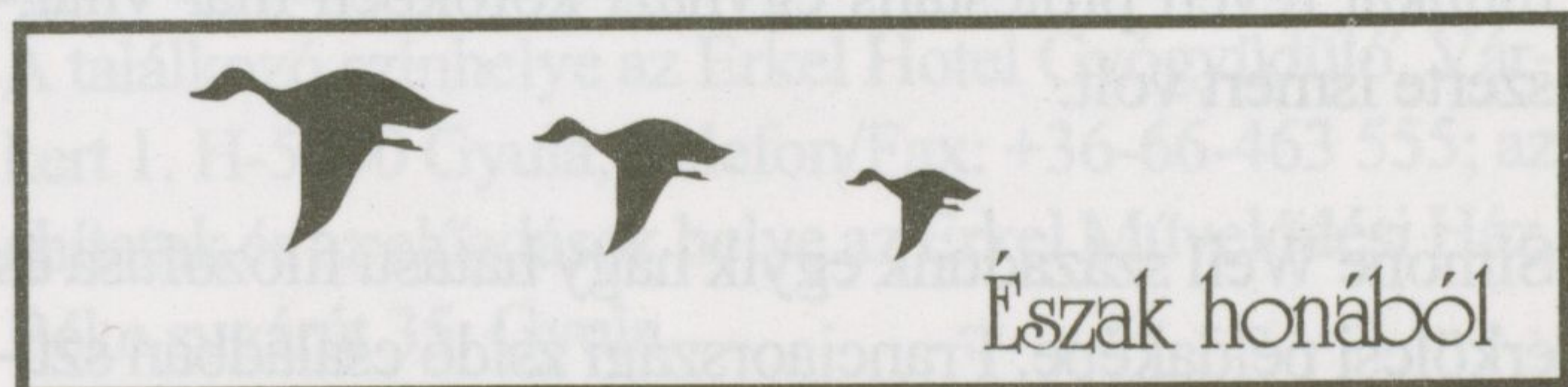
Veli-Matti Hynninen, a Helsinki közelében fekvő Loviisa esperese egyben újságíró és fényképész is. Büszkén mutatta szobája falán a Tőkés László püspökről 1990-ben maga készítette képet, amikor az akkori temesvári református lelkészt meghívták Finnországba, hogy átvegye az általunk alig ismert, nemzetközileg annál inkább megbecsült loviisai békedíjat.

Pentti Toivanen esperes, Helsinki Alppila gyülekezetének lelkésze felajánlotta, hogy templomát és gyülekezeti termeit az ottani magyarok bármikor igénybe vehetik. Egyházközsege márciusban egy 30 tagú magyarországi énekkart is vendégül lát. Asztalára finn és magyar zászlót helyezett, amikor irodájában fogadott. A legalább húsz különböző nyelvű Bibliából álló gyűjteményéhez egy most még hiányzó Károli Gáspár-fordításút ígértem.

A testvérgyülekezeti tanácskozás résztvevői készséggel vállalták, hogy valahányszor magyarországi vagy erdélyi lelkész látogat hozzájuk, arról értesítenek, s arra buzdítják majd vendégeiket, hogy egyúttal — igehirdetéssel is szolgálva — látogassanak el hozzánk, Svédországba.

A finn gyülekezetek úgy vélik, hogy az eddigi anyagi támogatáson, lelkészek és gyülekezetek meghívásán túl testvéregyházaiknak más területen is hasznára lehetnek: most például egy kateoktatáshoz használandó kézikönyv magyar kiadását határozták el.

MVP

K E R E S Z T É N Y

Magyar zsoltár címmel igen szép verseskötet jelent meg karácsony előtt Budapesten, a Kortárs Kiadó gondozásában. A kötet, amelyet Banga Ferenc grafikusművész tervezett és Alexa Károly szerkesztett (a svédországi magyarok mint az 1993-as augusztusi nemzeti ünnep előadóját ismerik a jeles irodalomtörténészt), nemcsak a magyar protestáns egyházi éneklést alapvetően meghatározó Szenczi Molnár Albert-féle bibliai zsoltárfordításokat tartalmazza, hanem későbbi korok magyar költőinek zsoltáros hangnemben írt verseit is. A kötet élén Dsida Jenő **Psalmus hungaricus**-a áll, amely tulajdonképpen címadó verse az egész válogatásnak.

A mennyei város. Fametszet 1638-ból

A svájci székhelyű Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem kiadásában, de Budapesten jelent meg nemrég Vályi Nagy Ervin református lelkész és teológiai professzor válogatott írásainak gyűjteménye **Minden idők peremén** címmel. Az 1924-ben született szerző rövid katonatiszti pálya és frontszolgálat után kötelezte el magát az egyháznak. 1956-ban csurgói református lelkészként tagja volt a helyi Nemzeti Bizottságnak, amiért később letartóztatták, majd kényszerlakhelyre internálták. Nagy nehézségek árán és a pártállami idők egyházi hivatalosságainak gáncsokodása ellenére lehetett csak teológiai tanár — miután német és angol nyelvű hittudományi munkái révén protestáns egyházi körökben már világszerte ismert volt.

Simone Weil századunk egyik nagy hatású filozófusa és erkölcsi példaképe. Franciaországi zsidó családban szü-

letett, és bár sohasem keresztelkedett ki, élénk katolikus hitéletet élt. Gondolatrendszerének középpontjában a krisztusi szeretet, a részvét, a szenvedőkkel vállalt sorsközösség áll. Műveinek jelentős részét egy másik katolikus bizonyágtevő, a költő Pilinszky János fordította magyarra. Nemrég — tavaly decemberben — kötetnyi válogatás jelent meg belőlük, **Kegyelem és nehézkedés** címmel, a budapesti Vigília Kiadó **XX. századi keresztény gondolkodók** sorozatában.

Az 1994-95-ös tanévben holland és japán nyelvszak indult a magyarországi Károli Gáspár Református Egyetem bölcsészkarán. Mivel a hallgatók kötelezően kétszamosak, a jelen tanévben a holland és a japán előkészítő tanfolyamokat (nulladik évfolyam) olyanok látogatják, akik már elsőévesek az egyetem magyar, angol vagy történelem szakán.

A nyolcvanadik évfolyamában járó **Svensk Missionstidskrift** tavaly decemberben megjelent 1994/4 száma közli Sam Dahlgren björklingei lelkész, ny.teológiai tanár **Intryck från en resa till Transsylvanien** című beszámolóját az erdélyi német és magyar evangélikus egyházak vezetőinél tett látogatásáról. (Ugyanennek a beszámolónak egy rövidebb változata olvasható svéd és magyar nyelven az Új Kéve 1994/3-4 számában.)

A Magyarországi Unitárius Egyház adta ki 1994-ben, tehát kissé megkésve Nyiredi Szabolcs címzetes egyetemi docens **1993: a tordai országgyűlés 425 éves jubileuma** című dolgozatát, a füzet fedőlapján Körösfői-Kriesch Aladár, a bizonyágtevő Dávid Ferencet ábrázoló festményének reprodukciójával. (Az évfordulóról egyébként mi is megemlékeztünk az Új Kéve 1993/2 számában.)

Egyszerű vers a kegyelemről címmel jelent meg karácsonyra a kolozsvári Polis Könyvkiadó gondozásában Dsida Jenő húsz vallásos verse Deák Ferenc grafikusművész húsz egészoldalas, a versek emelkedettségéhez és istenkereső áhítatához tökéletesen illeszkedő illusztrációjával. Az album alakú, igen szép kiállítású kötet érdekessége, hogy teljes egészében Kolozsváron készült, a Polis Könyvkiadó, a Református Egyház Misztótfalusi Kis Miklós Sajtóközpontjának nyomdája és az Idea Print cég együttműködésében.

M Ű V E L Ő D É S

A 18. századvég világirodalmi nagyságú svéd költője, helyzet- és bordalok százainak közkedvelt írója, komponistája és előadója, Carl Michael Bellman, csak élete vége felé jelentette meg verseinek és dalainak maga válogatta két kötetét. Azon túl, hogy a tokaji bort is szerette és megénekelte, s hogy stílusa rokonságot mutat kortársa, Csokonai Vitéz Mihály költészetével, Bellmannak — ha közvetetten is — van még egy magyar vonatkozása: **Fredmans epistlar** (Fredman levelei) című 1790-ben megjelent verseskötetét Misztótfalusi Kis Miklós 1680-ban metszett betűivel nyomtatták. Bellman halálának 200-ik évfordulójára február 11-én emlékeztünk.

Csisztay Gizella budapesti tanárnő, publicista, aki 1990-ben a SMOSZ ösztöndíjasaként járt Svédországban, izgalmas kismonográfiát írt Kerényi Grácia (1925—1985) költőről és műfordítóról, a huszadik század egyik legjelentősebb vallástörténésze, Kerényi Károly (1897—1973) lányáról. A **Szerelmem, Varsó** címmel Kerényi Grácia utazásai alcímmel Nagyváradon a Bihari Napló Kiadó gondozásában 1994-ben megjelent könyv elsősorban a magyar-lengyel kultúrkapcsolatok munkását és a magyar-lengyel politikai szolidaritás harcosát méltatja a hányatott sorsú, szenvedélyes életű költőnő személyében.

Aquinói Szent Tamás (elhúnyt 1274-ben) a keresztény világszemlélet egyik legnagyobb megfogalmazója, a keresztény teológiai gondolkodás egyik megalapozója

A mindenünnen fűvő szelek. Baseli metszet 1545

és kifejlesztője. Latin nyelven írott főműve a **Summa Theologiae**, éppúgy hozzátartozik szellemi örökségünkhöz, mint Luther vagy Calvin alapvető hittudományi munkái. E terjedelmében is hatalmas mű számos részlete jelent meg eddig magyar fordításban, most azonban - egy új budapesti kiadó, a Telosz vállalkozásaként - megkezdődött teljes magyar nyelvű változatának közreadása, párhuzamosan a latin eredetivel. Első kötete **A telógia foglalata. Első rész** címmel 1994 végén jelent meg, amelyet várhatóan több mint húsz kötet követ majd, még nem tudni milyen ütemben (ez valószínűleg függ a könyvpiac igényétől is).

ÖTÖDIK MAGYAR ÖKUMENIKUS TALÁLKOZÓ

A húsvétot követő héten Magyarországon tartózkodók figyelmébe ajánljuk az 1995. április 17—23. között Gyulán megrendezendő 5. Magyar Ökumenikus Találkozót. A rendkívül gazdag program előadásokat, istentiszteleteket és áhítatokat, csoportos megbeszélések sorozatát, irodalmi estet, pódiumbeszélgetést, a Muzsikás Együttessel táncház-estet, Gyula-környéki és aradi kirándulást kínál. Az előadók, meghívottak között nemzetközi tekintélyű közéleti személyiségek vannak.

Programot és jelentkezési lapot elsősorban a korábbi találkozók résztvevőinek küldtek azzal a kéréssel, hogy legkésőbb február 28-ig jelentkezzenek. Gyülekezeti közösségünknek így nem áll módjában csoportos részvételt szervezni.

A jelzett időben Magyarországon tartózkodók a rendezvényeken való részvételi szándékukat jelezzék a **Pro Regio Alapítványnak**, Dr. Horváth József címén: Árpád út 5. H-9021 Győr. A találkozó előadásain és rendezvényein való részvételre jogosító jegy díja nyugatiaknak egész hétre 150 DM, diákoknak és munkanélkülieknek a fele. Az aradi kirándulás 2500 Ft-ba kerül.

A találkozó színhelye az Erkel Hotel Gyógyüdülő, Várkert 1. H-5700 Gyula, Telefon/Fax: +36-66-463 555; az áhítatok és az előadások helye az Erkel Művelődési Ház, Béke sugárút 35. Gyula.

Mindebből következik, hogy az ÚJ KÉVE fő profilját a harmadik funkciónak, az egyetemes keresztény és protestáns szellemiségű művelődés szolgálatának kell meghatározni - természetesen az előző funkciók szükséglet szerinti ellátásával együtt. Erre kötelez az is, hogy bevándorlók vagyunk északon, s hogy minden hivatalosan elismert szervezetünk céljai között szerepel a beilleszkedésünk megkönnyítése. Erről sokat szoktunk beszélni, de keveset teszünk érte.

Mi, az ÚJ KÉVE szerkesztői, kinyilvánítjuk azt az elhatározásunkat, hogy az északi országok, elsősorban Svédország kulturális "feltárásával" igyekszünk megkönnyíteni gyülekezeteink tagjai számára a beilleszkedést, és pedig az északi társadalmaknak épp azokba a struktúráiba (például az egyházi életbe), amelyekről a bevándorlási hatóságok hivatalos oktatási formái még csak nem is tájékoztatnak. Ezáltal ugyanakkor sajátos - és igen fontos - szerepet kapunk az egyetemes magyar sajtó szellemi munkájában: első és leghitelesebb forrása leszünk az északi társadalmakra és kultúrákra vonatkozó ismereteknek, magyar "látó szem" leszünk második hazánkban: észak honában.

Ha valakiben kétség merül fel az iránt, hogy lehet-e mindez egy magát egyházinak valló lap feladata, annak Augustinus gondolatával válaszolunk: a teológia feladata nem az, hogy állandóan Istent vizsgálja, hanem az, hogy mindent Isten felől, Isten szemszögéből vizsgáljon.

Tudjuk, hogy az ÚJ KÉVE szerkesztésében már eddig is megmutatkozott törekvéseink nem találkoztak osztatlan megértéssel, de tudjuk azt is, hogy az olvasók nagy többsége méltányolta próbálkozásainkat, szerette azt, amit csináltunk. Mindennél beszédesebb kifejezése ennek az egyházi lapunk kiadása céljára érkezett adományok összegének folyamatos emelkedése. Tudjuk azt is, hogy többen kifogásokat fogalmaztak meg az ÚJ KÉVE eddigi általános irányával, egyes közleményeivel stb. kapcsolatban. A különböző nézetek tisztességes ütköztetésére, őszinte és termékeny vitára lehetőség nyílik majd a lap hasábjain is, de úgy véljük, hogy ennek későbbi időpontban kell sorra kerülnie.

Mivel mind szerkesztői, mind egyházi tisztségviselői minőségünkben mindnyájan érdekeltek vagyunk abban, hogy megismerjük az olvasók véleményét a lapról, **hiszen a mi gyülekezeteink közösségének lapjáról van szó**, 1995-öt az ÚJ KÉVE megméretése évének nyilvánítjuk. Ebben az évben egy-egy számot fogunk megjelentetni minden páros számú hónapban, a hó végén, összesen tehát hatot. Ötödik számunkhoz mellékeljük majd egy ankét független szakemberek bevonásával készült kérdőívet, amelyet a hatodik szám megjelenése és elolvasása után kell olvasóinknak beküldeniük. Ezeket — szintén független szakemberek bevonásával — 1996 januárjában értékeljük ki, s az eredményt, amely irányadó lesz további munkánkra nézve, a jövő esztendei első számban közöljük. Kérjük tehát olvasóink figyelmét és részvételét, alkotó együttgondolkodását.

Mindenekelőtt pedig kérjük Isten áldását mindnyájunk minden jó szándékára és cselekedetére.

Az ÚJ KÉVE szerkesztői

SMÅLANDI HÍREK

Olteanu Pintyő tudósítása

Legfiatalabb gyülekezetünk 1992-1993-ban érdekes módon alakult meg. Előbb a markarydi táborban veszteglő délvidéki menekültek és az őket felkaroló egyesületek kérésére tartottunk — Strömsnäsbrukben — néhány alkalommal istentiszteletet. Ezekre természetesen a környékbeli településekről is érkeztek látogatók. A menekültek többségének kényszerű távozásával nem szűnt meg az anyanyelvi igehirdetés iránti igény, de a súlypont eltolódott a nagyobb magyar kolóniát befogadó Ljungby felé, ahol 1993-1994 folyamán váltak rendszeressé az istentiszteletek. Az érdeklődés leginkább a folyamatosan növekvő istentiszteleti látogatottságban mutatkozik meg, s nem kevésbé abban, hogy Ljungby és környéke a tavalyelőtti 1, valamint a múltévi 4 után idén már 8 konfirmandussal büszkélkedhet. A presbitérium tagjai hivatásuknak tekintik a körzetükben élő magyar hívek felkutatását és templomba hívását, az istentiszteletek ünneppé avatását. Feledhetetlen élményt nyújtott a Benedek Annamária rendezte karácsonyi gyermekműsor is. Újabban hivatásos zenész, Szabó Ildikó kíséri orgonán a gyülekezet énekét. Megkezdődött az öregek, egyedülélők, betegek látogatása, és hamarosan beindul a kateoktatás is.

JÓINDULATÁRÓL BIZTOSÍTOTT

Henrik Svenungsson stockholmi püspök február 14-én fogadta **Veress Zoltánt**, gyülekezeteink új országos felügyelőjét, aki ezúttal vázolta lelkigondozói munkánk jelenét, az időszerű kérdéseket és a jövőt illető elképzeléseket. Henrik Svenungsson szeretettel emlékezett meg **Szebik Imre** magyarországi püspöktársával a múlt év szeptemberében történt találkozásáról, a korábbi, magyarországi és erdélyi egyházaknál tett látogatásairól. A stockholmi püspök, aki különös figyelemmel kísérte a közép-európai kisebbségi egyházak életét, jól ismeri svédországi gyülekezeteink kivételes helyzetét is, és gondjainak megoldásában jóindulatáról biztosított.

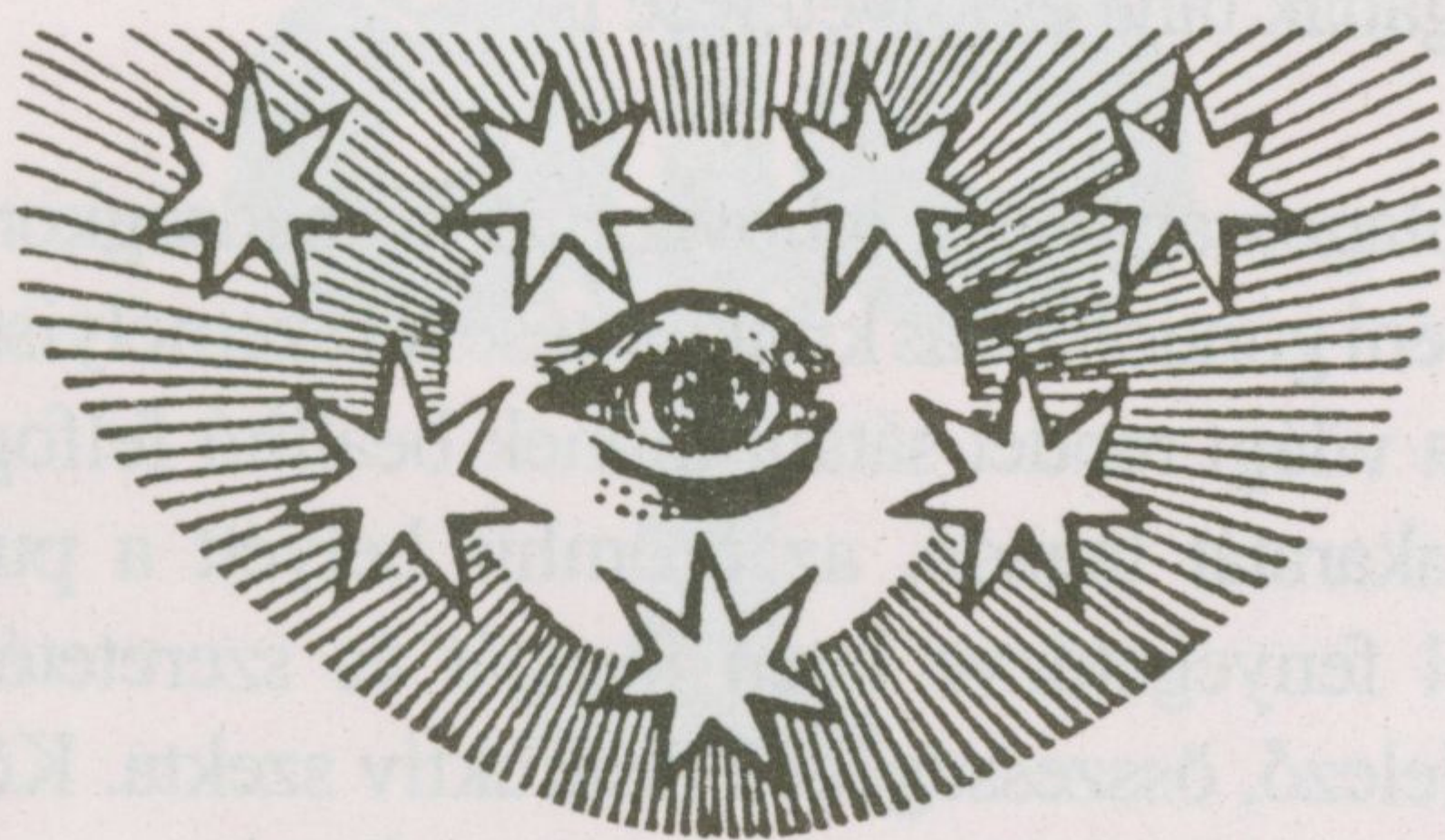
KIRÁNDULÁS ERDÉLYBE

Erdélyi körútra hívjuk elsősorban azokat, akik még soha nem jártak a történelmi Magyarország e keleti tartományában. A szeptember első felére összesen tizenöt naposra tervezett kirándulás során Erdély nevezetesebb városait és tájait érintve magyar gyülekezeteket és egyházi intézményeket is meglátogatnánk. A hozzávetőleges irányár — személyenként 3500 svéd korona — a résztvevők számától függően módosulhat. Az érdeklődők április 15-ig a következő címen és telefonszámon jelentkezhetnek: **JORDÁKY BÉLA Gamlehagsvägen 9, 430 50 KÅLLERED, Tel: 031—795 25 02 Fax: 031—795 25 04**

MAGYAR ÓVODA GÖTEBORGBAN

1995. március 11-én, szombaton, 10.00 órai kezdettel **HÉTVÉGI MAGYAR ÓVODA** indul Göteborgban, a Heden melletti S:t Jakobs templom (Parkgatan 4.) alagsorában erre a célra már felszerelt teremben. Az első találkozás témája: ismerkedés, barátkozás a gyermekek és szülők körében, a későbbi tevékenységek megbeszélése. Az óvoda minden szombat délelőtt 10.00—12.00 óra között, két csoportban működik: —kiscsoport: 2,5—5 éveseknek, —nagy csoport: 6—8 éveseknek. A tevékenységek között ének és zeneoktatás, kézimunka, mese, bábozás stb. szerepel. A magyar lelkészek irányításával (esetleg külön időpontban) a vallásos nevelés alapjai is biztosíthatnak. Április 8-án a már ismert göteborgi bábcsoport, Fidó bohóc bábszínháza tart előadást a gyermekeknek — rövid, a húsvéti szokásokkal is kapcsolatos mesedarabokkal.

A **HÉTVÉGI MAGYAR ÓVODA** rendezője és felelős személye **Fülöp Éva**. Érdeklődni, jelentkezni, javaslatokat tenni nála lehet a **031-82 52 48-as telefonszámon** minden este tíz (22.00) óráig.

A csillagokon át ránk tekintő Isten szeme. J.Böhme metszete.

BEMUTATKOZÁS

Begazy Balázs tudósítása

A Svédországi Magyar Ifjak Társasága (SOMIT) február 11—12.-én a stockholmi Magyar Házban tartotta ezévi első találkozóját, melynek megnyitóját a vezetőségi gyűlést követően a protestáns és római katolikus lelkészek közösen tartott áhítata tette ünnepélyessé.

Kulich Károly, a SOMIT elnöke röviden ismertette az egyesület létrejöttének körülményeit, s az új érdeklődőknek beszámolt a társaság céljairól és tevékenységéről; **Begazy Balázs** az eddigi találkozókról készített videofelvételeit mutatta be.

Veress Zoltán *Ezer vagy Ezerszáz?* című előadását Molnár-Veress Pál ismertette. A honfoglalás 1100-ik évfordulójáról 1996-ban esedékes megemlékezés mellett — s ez volt az előadás fő mondandója — legalább ugyanolyan fontos, és talán nagyobb súlyú is lesz a honalapítás kerek, 1000-ik évfordulóját 2000. karácsonyán megünnepelni. A témakapcsán elindult megbeszélés a külföldön élő magyarok mai *identitástudatáról* folytatott érdekesítő és izgalmas vitává alakult.

Nagy élményt jelentett **Kiss Elemér** gitáron kísért *irodalmi előadásában* egy új József Attila-arcot felfedezni. **Endrédi Gusztáv** a budapesti Fasori Gimnázium és a svédországi magyar fiatalok közötti nyári *diákcsere* lehetőségéről beszélt. **Mokos Imola** *Bartók Béla életét és művét* ismertette; **Mokos Ádám** és **Stefan Kavén** zongorán és hegedűn kisebb *Bartók-műveket adtak elő*, többek között hat román táncot is. Meglepetés volt az ifjakhoz és felnőttekhez is szóló *esti mese* **Novelly Krisztián** előadásában, s akik ezután nem kívántak aludni térni, hajnalig folytatták a táncot.

A másfélnapos rendezvényt végig jókedv, fokozott érdeklődés, minőségre való törekvés jellemezte.

A JEHOVA TANÚIRÓL

Az Új Kéve 94/2 száma 4. oldalán rövid ismertetés szolt a kiadásunkban megjelent Konfirmandusok Kézikönyvéről. Tóth Lajos malmói presbiterünk egy tévedésre hívta fel figyelmünket: a kézikönyv — hibásan — a Keresztény felekezetek fejezetben szol a Jehova tanúiról. A kézikönyv szerkesztője sajnos nem vette észre az alapul használt műben¹⁾ már előforduló hibát. Köszönjük az észrevételt.

Békássy Zoltán Lundban élő nyugalmazott református esperes egy nemrégén megjelent cikket²⁾ ajánlott figyelmünkbe, melynek címe: Megvédjük-e Jehova tanúit? Ebben Mátéffy Balázs tömören így fogalmaz: „...a jehovizmus nem evangélium, azaz örömhír, hanem a pusztulás híre... rombolja az emberi személyiséget... a kereszténység közös tanításának mind a betűjét, mind a szellemét destruálja.”

Az alábbiakban — részben a jelzett cikk, részben más források alapján — választ kívánunk adni a kérdésre: kik a Jehova tanúi, és mit tanítanak?

A mozgalom alapítója Charles Taze Russel amerikai kereskedő, presbiteriánus szülők gyermeke; barátai adventisták voltak, s a Jézus második eljövételének és ezeréves birodalmának (milleniumnak) tanulmányozására baráti kört alapítottak. Teológiai képzettség nélkül is magukat tartották a Biblia egyedül helyes magyarázóinak. Russel újságot alapított, többrészes filmet készített a teremtestől a mennyei Jeruzsálemig. 2600 oldalon megírta a "Bibliai Tanulmányok" hét kötetét, 30 ezer prédikációt mondott, járta a világot. Teológiailag haláláig képzetlen maradt, ezért műveiben gyakoriak a tévedések. A mozgalmat először "A millenium hajnala embereinek", később "Komoly Bibliakutatók"-nak, majd 1931 óta "Jehova Tanúi"-nak nevezték el. Ézsaiás 43,12-ben olvasható ugyanis: "Ti vagytok az én tanúim, így szol az Úr". A héber szövegben az Úr Jahve (=Jehova) néven szerepel.

Hitvallásuk nincs. Bibliájukban sok helyen pontatlan az eredeti szöveg fordítása. A "végső idők"-ről azt tanítják, hogy Krisztus a "mindenható Isten napján" mennyei seregeinek élén "szent háborút" fog vívni, és az "arma-

geddoni csatában" legyőz minden sátáni hatalmat — egyházit és világit egyaránt. Ekkor kezdetét veszi az ezeréves békeország, melyben az elsőnek feltámadott 144 ezer kiválasztott fog uralkodni. Ezek közé csak az kerülhet, aki megőrzi szűzességét. A jelzett szám viszont szerintük 1933-ban betelt, így most már engedélyezik a házassodást, de csak a hittestvérek közül.

Mindenféle földi hatalmat a Sátán eszközének mondanak, ezért a kormányoknak, hatalomnak, törvényeknek engedelmeskedni szerintük bűn. Tiltják a fegyverfogást, a katonai szolgálatot. Nem tisztelik a nemzeti zászlót sem, mert az szerintük bálványimádás. Csúcsszervük a New York egyik külvárosában, Brooklynban székelő "Központi Igazgatóság", ahol az elnök mellett egy hétagú Direktórium igazgatja a mozgalmat. Szervezeti felépítésük hasonlít a maffiáéra: a tagok közvetlen csoportvezetőjüket igen, de azoknak vezetőit már nem ismerhetik. Aki nem tartozik a szektához, az szerintük elpusztul a végítéletkor. Semmilyen egyházat nem ismernek el.

Lapjuk az "Őrtorony", számos nyelven megjelenik. Az ebben közölt írásokból a tudományosság és a logika hiányzik, ellenben uralkodik bennük a pusztulással való fenyegetés és a számmisztika, melynek alapján már többször kiszámították a világvége időpontját (1914, 1918, 1925, 1974). Az elmaradt világvégék okozta csalódások ellenére a mozgalom mégsem szűnt meg: főleg a tanulatlan emberek, részben pedig a műveltebb, de valamely lelki krízis folytán megingottak körében ma is terjed. Tagjaik számára a „tanítás” elfogadása kötelező. Kételynek, gondolkodásnak helye nincs.

Egyházaink egybehangzóan vallják, hogy valamely vallásos közösséghez való tartozás még nem üdvözít. A keresztény vallás üzenettel rendelkezik, mely megszólítja és folyamatos válaszáadásra készíti az emberi gondolkodást is. A keresztény egyházak erkölcsi tanítása szerint lelkiismeretünknek, mely Isten ajándéka, inkább kell engedelmeskednünk, mint a külső törvényeknek. Ebből a gondolatból ered az európai kultúrában az egyén szabadságának tana és követelése is.

Kizárólagosságával a jehovizmus szabadságkorlátozó; az egyéni gondolkodás kirekesztésével személyiségromboló, a világi rendet sátáni műnek beállító felfogásával Isten akaratát tagadó, az örömhír helyett a pusztulás hírével fenyegetőzve Isten jóságát és szeretetét megkérdőjelező, összességében destruktív szekta. Következésképpen: kereszténynek nem mondható.

¹⁾ Dr. Bajusz Ferenc: A kereszténység és a világvallások. Ref. Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Bp. 1991.

²⁾ Magyar Nemzet 1994. augusztus 9.

„NEM JÓ AZ EMBERNEK EGYEDÜL LENNI...”

1995. április 9—15. között tartja harminchatodik nagy-
heti találkozóját az **Európai Magyar Evangéliumi Ifjúsá-
gi Konferencia** (EMEIK), melynek fő témáját az 1 Mó-
zes 2, 18-ból vett idézet így fogalmazza meg: „Nem jó az
embernek egyedül lenni...”

Mai világunkat, személyünket messzemenően meg-
határozza a tömegtársadalom és az ezzel járó elmagá-
nyosodás. Ennek következményeit nap mint nap tapasztaljuk. Megértésre, emberrel és Istennel való közösségre
vágyódunk. Milyen útmutatást kínál ehhez a Biblia üze-
nete? Erre keresik a választ az előadók, akik között
fiatalokat és idősebbeket, lelkészeket, bölcsészeket, mű-
vészeket és természettudósokat egyaránt találunk.

Részvételi díj: gyermekeknek (13 éves korig) 230,
diákoknak 270, keresettel rendelkező felnőtteknek pedig
360 DM (német марка).

A konferencia színhelye és címe:

Evang. Gemeindezentrum, D-63619 BAD ORB, Würz-
burger Str. 13. Telefon: +49-6052-800 50.

Fiataljainkkal csoportosan szeretnénk utazni a konferen-
ciára. Szándékunkban áll az is, hogy számukra lehetőleg
olcsó utaztatást biztosítsunk. Örölnénk, ha a részvételi
díjakat mindenki maga állhatná. Ifjainkat kérjük, legké-
sőbb március 15-ig országos jegyzőnkél levélben vagy
telefonon jelentkezzenek:

**Tóth Ildikó, Rektor Dahlgatan 7/3, 294 33 SÖLVES-
BORG Tel: 0456-140 37.**

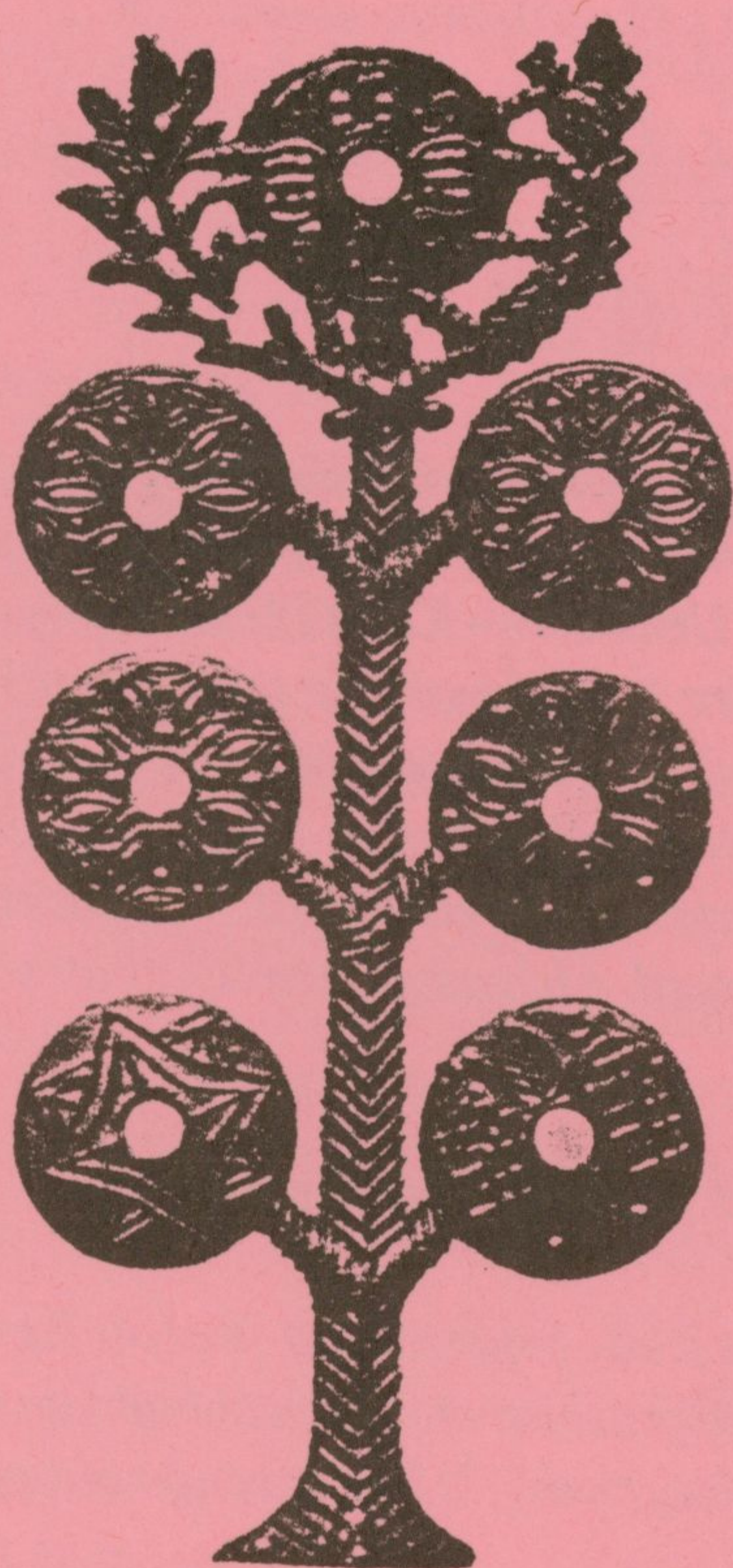
Másokat arra kérünk, részvételi szándékukat a konferen-
cia németországi szervezőjénél jelentsék be:

**Szunyog Erzsébet, Brühlstr. 4, D-70563 STUTTGART,
Tel: +49-711-73 39 96**

Csögör András

Öregkori Miatyánk

Istenem adj még életet
Napot és éjszakát
Pergamen ujjaid között
Nyújtsd meg életem viaszát
Fehér gyertyádon
Arany láng legyenek
Lobogni dícséretedet
Minden napodért.
És legyen meg a Te akaratod —
Ha eljön a nap
Vigyél oda
Hol nincs már gondolat.
Mi atyánk ki vagy a mennyekben
És osztod mindennapi szent kenyered
Nekem már semmit se adj
Csak életet.

Világfa alakú orsókarika. Méra, Kolozs megye.

Elhangzott a Németországban élő orvosíró 1995 februári, a stock-
holmi Ökumenikus Önképzőkör rendezésében tartott szerzői estjén.

ISTENTISZTELETEK ÉS RENDEZVÉNYEK IDŐPONTJAI

MÁRCIUS			
		ISTENTISZTELET	Megjegyzés
4	szombat	11.00 VÄSTERÅS 16.00 ESKILSTUNA	
5	vasárnap	16.00 STOCKHOLM	5-én 18.30-kor, 8-án 18.30-kor kátéóra STH-ban
11	szombat	11.00 TÅNGAGÄRDE 18.00 LJUNGBY	11-én 20.00-kor, 12-én 09.00-kor kátéóra LJB-ben
12	vasárnap	16.00 SÖLVESBORG	
19	vasárnap	16.00 GÖTEBORG	
25	szombat	16.00 HELSINGBORG	24-én 18.00-kor, 25-én 09.00-kor kátéóra LJB-ben
26	vasárnap	09.30 STRÖMSNÄSBR 16.00 MALMÖ	közös svéd-magyar

BIBLIAÓRA

MALMÖ szerda 17.30 március 1, 15

HELSINGBORG csütörtök 18.30 március 16

SÖLVESBORG péntek 18.00 március 24

KILÁTÓ

STOCKHOLM szerda 15.00 március 8, 22

ÖNKÉPZŐKÖR

STOCKHOLM szerda 19.30 március 29

ÓVODA

GÖTEBORG szombat 10.00 március 4, 11,
18, 25

ÁPRILIS			
		ISTENTISZTELET	Megjegyzés
		áprilisban minden istentiszteleten úrvacsoraszolgáltatás	
1	szombat	11.00 KATRINEHOLM 17.00 VÄSTERÅS	
2	vasárnap	16.00 STOCKHOLM	2-én 18.30-kor, 5-én 18.30-kor kátéóra STH-ban
8	szombat	11.00 TÅNGAGÄRDE 16.00 GÖTEBORG	
9	vasárnap	11.00 LJUNGBY 16.00 SÖLVESBORG	
		ápr. 8 - 15. között BAD ORB (NSZK)-ban Európai Magyar Ev. Ifjúsági Konferencia	
		ápr. 17 - 23. között GYŰLÉS (H) 5. Magyar Ökumenikus Találkozó	
29	szombat	16.00 HELSINGBORG	28-án 18.00-kor, 29-én 09.00-kor kátéóra LJB-ben
30	vasárnap	16.00 MALMÖ	

BIBLIAÓRA

MALMÖ szerda 17.30 április 5, 19

HELSINGBORG csütörtök 18.30 április 20

SÖLVESBORG péntek 18.00 április 28

KILÁTÓ

STOCKHOLM szerda 15.00 április 5, 19

ÖNKÉPZŐKÖR

STOCKHOLM szerda 19.30 április 26

ÓVODA

GÖTEBORG szombat 10.00 április 1, 8,
15, 22, 29

MÁJUS			
		ISTENTISZTELET	Megjegyzés
6	szombat	11.00 ESKILSTUNA 17.00 VÄSTERÅS	
7	vasárnap	16.00 STOCKHOLM	7-én 18.30-kor, 10-én 18.30-kor kátéóra STH-ban
13	szombat	17.00 TUTARYD/LJBY	13-án 09.00-kor kátéóra LJB-ben esküvő
14	vasárnap	11.00 SÖLVESBORG (Ynde-iskola udvarán)	szabadféri istentisztelet vendégek: a BRS- JKP-i gyülekezetből
20	szombat	11.00 STRÖMSNÄSBR 16.00 HELSINGBORG	17-én 18.30-kor kátéóra STH-ban
21	vasárnap	16.00 MALMÖ	
		máj. 25 - 26-án gyülekezeti napok, máj. 27-én Országos Presbiteri Konferencia	
28	vasárnap	10.00 TÅNGAGÄRDE 16.00 GÖTEBORG	konfirmáció

BIBLIAÓRA

MALMÖ szerda 17.30 május 3, 17

HELSINGBORG csütörtök 18.30 május 11

SÖLVESBORG péntek 19.00 május 5

KILÁTÓ

STOCKHOLM szerda 15.00 május 3, 17

ÖNKÉPZŐKÖR

STOCKHOLM szerda 19.30 május 31

ÓVODA

GÖTEBORG szombat 10.00 május 6, 13,
20, 27

TALÁLKOZUNK A KILÁTÓBAN

A stockholmi presbitérium az istentiszteleti alkalmakon kívül is találkozási lehetőséget, hasznosan eltöltött órákat, kedves együttlétet kíván biztosítani a gyülekezet tagjainak. Erre kiváló helyet kínál a Betlehem-templom (Luntmakargatan 82.) épületének legfelső szintjén berendezett, egyházi tulajdonú **Café Utsikten** — **KILÁTÓ** kávézó egyik terme, amelyet **kéthetenként, szerdán 15.00—17.00 óra között** rendelkezésünkre bocsátanak. Az időpont elsősorban a nyugdíjasoknak kedvez, akik a találkozók programját igényeiknek megfelelően maguk alakíthatják. A **KILÁTÓBAN** magyar újságok és folyóiratok, kikölcsönözhető könyvek, különböző, közöttük vallási tárgyú hang- és videoszalagok stb. állnak majd a látogatók rendelkezésére. Az együtt töltött órákat esetenként előadások, visszaemlékezések, filmvetítés, ugyanúgy rövid igemagyarázat és közös éneklés is gazdagítja majd. A háznagy teendők ellátására a presbitérium **Salánky-Ludman Lajos** gondnokot kérte fel.

A KILÁTÓBAN először 1995. március 8-án, szerdán 15.00 órakor találkozunk.

A **KILÁTÓ** (Café Utsikten) a Betlehem-templom épületének Rehnsgatan felőli bejáratán át (melyet kapukód nyit) felvonóval érhető el. Első alkalommal látogatóinkat az utcai bejáratnál álló presbiterünk, a továbbiakban tájékoztató tábla várja. A Luntmakargatan és Rehnsgatan sarkán álló Betlehem-templom a metró (T) Rådmansgatan megállójának hasonló nevű kijáratától alig száz méterre van.

Minden érdeklődőt szeretettel vár a **KILÁTÓBA**

A STOCKHOLMI PRESBITÉRIUM